

Trude Lappegård

Mellom to kulturer
Fruktbarhetsmønstre blant
innvandrerkvinner i Norge

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, oktober 2000
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4839-6
ISSN 0806-2056

Emnegruppe

02.02.10 Fødte, adopterte, døde, levetid

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Sammendrag

Trude Lappegård

Mellom to kulturer

Fruktbarhetsmønstre blant innvandrerkvinner i Norge

Rapporter 2000/25 • Statistisk sentralbyrå 2000

Denne rapporten presenterer registerbaserte analyser av fruktbarheten til innvandrerkvinner bosatt i Norge per 1. januar 1999. Rapporten er en del av prosjektet "Registerbaserte analyser av fruktbarheten i Norge" som ble satt i gang av Seksjon for demografi og levekårsforskning i Statistisk sentralbyrå i 1997. De registerbaserte dataene er hentet fra fødselshistoriefilen som er basert på opplysninger fra Det sentrale folkeregister. Fødselshistoriefilen gir tilnærmet komplette fødselshistorier for kvinner født etter 1935. Rapporten viser for det første at det er store variasjoner i fruktbarheten mellom ulike grupper blant innvandrerkvinner i Norge. For det andre viser den hvilke forhold som påvirker innvandrerkvinnens fruktbarhet og hvordan fruktbarheten endres over tid. Dette blir gjort både gjennom analyser hvor en sammenligner kvinner som innvandret til Norge mens de var i fruktbar alder, og ved å sammenligne andregenerasjonsinnvandrere og kvinner som innvandret som helt små med kvinner uten innvandrerbakgrunn. Hovedtendensen er at det skjer en tilnærming i fruktbarheten mot norsk fruktbarhetsmønster i alle innvandrergrupper etter som botid i Norge øker, men at det er variasjoner i hvilket tempo dette skjer. Videre ser andregenerasjonsinnvandrere ut til å ligne mer på den øvrige befolkningen i Norge, enn på de som innvandret som voksne.

Innhold

Figurregister	6
Tabellregister	7
Oppsummering	9
1. Innledning	12
1.1. Mål på integrasjon	12
1.2. Hvem er innvandrere?	13
1.3. Fruktbarhet belyst på flere måter.....	14
1.4. Hvordan lese rapporten.....	15
2. Generelt om fruktbarhetsutviklingen i Norge	16
2.1. Norge på Europatoppen.....	16
2.2. Stadig utsettelse av barnefødsleene	17
3. Innvandrerkvinner bosatt i Norge	18
3.1. Landbakgrunn.....	18
3.2. Aldersstrukturen	20
3.3. Botid	20
3.4. Foreldresammensetningen	22
4. Hvor mange barn?	23
4.1. Samlet fruktbarhetstall blant innvandrerkvinner i Norge	23
4.2. Gjennomsnittlig barnetall.....	26
5. Endringer i fruktbarheten etter innvandring	29
5.1. Hva påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner?	29
5.2. Fruktbarheten rundt innvandringstidspunktet.....	31
5.3. Multivariate analyser av fruktbarheten og botid	33
6. Fruktbarhet blant andregenerasjonsinnvandrere	39
6.1. Familieetablering.....	39
6.2. Fødselsrater ved 25-årsalder	40
6.3. Hvem får barn tidlig?	41
7. Avsluttende kommentarer	43
Referanser	45
Vedlegg	
A. Fruktbarhetsmønster i opprinnelseslandet til innvandrerkvinner bosatt i Norge.....	47
B. Samspillseffekter mellom botid og opprinnelsesland blant kvinner fra ikke-vestlige land.....	50
Tidligere utgitt på emneområdet	53
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	54

Figurregister

2. Generelt om fruktbarhetsutviklingen i Norge

2.1. Samlet fruktbarhetstall. 1950-1999.....	16
2.2. Median- og kvartilalder ved første fødsel, etter fødselskohort.....	17

3. Innvandrerkvinner bosatt i Norge

3.1. Innvandrerkvinner bosatt i Norge, etter landbakgrunn. 1. januar 1999.....	18
3.2. Land med flere enn 1 000 innvandrerkvinner bosatt i Norge, etter fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet	19
3.3. Samlet fruktbarhetstall i opprinnelseslandet til innvandrerkvinner bosatt i Norge. Kumulert prosent.....	20
3.4. Den kvinnelige befolkningen i alt og innvandrerkvinner, etter landbakgrunn og alder. 1. januar 1999. Prosent.....	20
3.5. Innvandrerkvinner, etter botid og landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent	20
3.6. Innvandrerkvinner, etter innvandringsalder og landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent.....	21
3.7. Førstegenerasjonsinnvandrere, etter ettårige aldersgrupper og landbakgrunn. 1. januar 1999	21
3.8. Andregenerasjonsinnvandrere, etter ettårige aldersgrupper og landbakgrunn. 1. januar 1999	21
3.9. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med, etter kvinnenenes landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent.....	22

5. Endringer i fruktbarheten etter innvandring

5.1. Relative fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter landbakgrunn. Basisår = ankomstår	32
5.2. Parameterestimer for forventet barnetall, etter botid blant kvinner fra vestlige land	35
5.3. Parameterestimer for forventet barnetall, etter botid blant kvinner fra ikke-vestlige land	37
5.4. Parameterestimer for forventet barnetall, etter botid og islam	38

Tabellregister

4. Hvor mange barn?

4.1. Samlet fruktbarhetstall, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 1997 og 1998 samlet.....	24
4.2. Samlet fruktbarhetstall, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 1994-1995 og 1997-1998	26
4.3. Gjennomsnittlig antall barn, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 35-44 år. 1. januar 1999	27

5. Endringer i fruktbarheten etter innvandring

5.1. Fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter landbakgrunn. Per 1 000 kvinner	32
5.2. Fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter bakgrunn for innvandringen blant kvinner fra ikke-vestlige land. Per 1 000 kvinner.....	33
5.3. Forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land.....	34
5.4. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land	36
5.5. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land	38

6. Fruktbarhet blant andregenerasjonsinnvandrere

6.1. Andel som har fått sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter innvandringsalder og landbakgrunn. Prosent.....	40
6.2. Fødselsrater ved 25-årsalder, etter innvandringsalder og landbakgrunn.....	41
6.3. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med blant dem som fikk sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter kvinnens innvandringsalder. Kvinner fra vestlige land. Prosent.....	41
6.4. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med blant dem som fikk sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter kvinnens innvandringsalder. Kvinner fra ikke-vestlige land. Prosent	41

Vedlegg

A1. Fruktbarhetsmønster i opprinnelseslandet til innvandrerkvinner bosatt i Norge.....	47
B1. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land (modell 4).....	50
B2. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land (modell 5).....	51

Oppsummering

Temaet i denne rapporten er variasjoner i fruktbarhetsmønstre blant innvandrerkvinner i Norge. Rapporten er en del av prosjektet "Registerbaserte analyser av fruktbarheten i Norge". I dette prosjektet har vi hatt to målsettinger. Det ene er å vise forskjeller og variasjoner i fruktbarheten mellom ulike grupper av innvandrerkvinner i Norge. Det andre er å studere hvilke forhold som påvirker innvandrerkvinnens fruktbarhet og i hvilken grad fruktbarheten endres over tid. Analysene i rapporten tar utgangspunkt i kvinner født etter 1935 som var bosatt i Norge per 1. januar 1999.

Med innvandrerkvinner mener vi både førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn, det vil si født i utlandet av foreldre som også er født i utlandet, og andregenerasjonsinnvandrere som er født i Norge av foreldre som er født i utlandet.

Endringer i fruktbarheten til innvandrerkvinner blir gjerne sett på som ett (blant mange) mål på integrasjon. Tilpasninger i fruktbarheten mot det som er vanlig i den øvrige befolkningen blir i teorier som ser på endringer i fruktbarheten med økende botid i det nye landet sett på som et resultat av en integreringsprosess.

Når en skal forstå variasjoner i fruktbarhetsmønstre mellom ulike innvandrergrupper, er det viktig å være klar over at i tillegg til at kulturelle, sosiale og økonomiske forhold vil påvirke kvinnene, vil deres valg av livsløp også avhenge av nasjonal opprinnelse, utdanningsbakgrunn, sosial bakgrunn og deres sosioøkonomiske situasjon i Norge.

Generelt om fruktbarhetsutviklingen i Norge

Fruktbarhetsmønsteret i den vestlige verden kjenntegnes av stadig utsatte barnefødsler og lavere fødselstall. Overgangen fra et tradisjonelt til et mer moderne familiedanningsmønster omtales gjerne som den andre demografiske transisjon, og blir satt i sammenheng med faktorer som har gitt kvinnene større frihet til å velge livsløp enn tidligere. Dette er faktorer som individualistiske holdninger, økt likestilling, høyere utdanningsnivå, økt inntekspotensiale og moderne hjelpemidler i familieplanleggingen.

Fruktbarhetsnivået i Norge ligger høyt i europeisk sammenheng. I Norge og resten av Norden står normen om en selvstendig forsørgerrolle sterkt. De høye fruktbarhetstallene i Norge sammenlignet med andre deler av Europa blir gjerne satt i sammenheng med familiepolitiske tiltak som har gitt kvinnene gode muligheter for å kombinere yrkesdeltakelse og barneomsorg.

Fruktbarheten til norske kvinner blir stadig mer forskjellig og det blir stadig større variasjoner mellom når i livsløpet de er småbarnsmødre. Det blir også større variasjoner i hvor mange barn den enkelte får. Mens det er færre kvinner som får to barn, øker andelen som ikke får noen eller kun ett, og andelen som får tre eller flere.

Innvandrerkvinner bosatt i Norge

Kvinner med innvandrerbakgrunn som var bosatt i Norge 1. januar 1999 utgjorde til sammen 90 000 kvinner. Av disse var 75 000 i fruktbar alder. Dette utgjør 8 prosent av alle kvinner i Norge i fruktbar alder.

I Norge er det bosatt kvinner fra til sammen 195 land. Kvinner fra ikke-vestlige land utgjør majoriteten (62 prosent), men hele 10 prosent av alle innvandrerkvinnene kommer fra Sverige. Andre store nasjoner er Danmark (8 prosent), Pakistan (7 prosent) og Vietnam (5 prosent).

Nærmere halvparten (48 prosent) av kvinnene med innvandrerbakgrunn kommer fra land med likt eller et lavere fruktbarhetsnivå enn i Norge i 1998. En fjerdedel kommer fra land hvor samlet fruktbarhetstall var på 3,4 eller høyere.

Over halvparten (56 prosent) har bodd i Norge i mindre enn 10 år. Blant kvinner fra vestlige land var det 44 prosent og blant kvinner fra ikke-vestlige land var det 63 prosent. Kun 5 prosent er andregenerasjonsinnvandrere (dvs. født i Norge av to utenlandsfødte foreldre).

Kvinner fra vestlige land har i hovedsak barn med norske menn, mens kvinner fra ikke-vestlige land i hovedsak har barn med menn med samme nasjonalitet som dem selv.

Hvor mange barn?

10 prosent av de 60 000 barna som ble født i 1998 var født av innvandrerkvinner. Samlet fruktbarhetstall (SFT) for årene 1997 og 1998 var for hele befolkningen 1,8. Dette tallet ville vært 0,05 lavere om vi holdt innvandrerkvinner utenfor. At Norge ligger på fruktbarhetstoppen i Europa har altså lite å gjøre med barnefødsle til kvinner med innvandrerbakgrunn.

SFT er et hypotetisk mål som regnes ut fra hvor mange barn som blir født av kvinner i ulike aldersgrupper i et bestemt år. Målet kan gi et godt bilde av situasjonen på et gitt tidspunkt, men sier ikke hvor mange barn en kvinne vil ende opp med til slutt.

Det er store variasjoner i SFT mellom kvinner fra ulike regioner. Kvinner fra Nord-Afrika har høyest SFT (4,1), mens kvinner fra Øst-Asia (1,5) har lavest. Kvinner fra Norden og Nord-Amerika ligger på samme nivå som norske kvinner (1,8). Av enkeltland ligger kvinner fra Somalia (5,2), Irak (4,8) og Marokko (3,8) i den ene enden av skalaen og kvinner fra Polen (1,7), Kina (1,6) og Bosnia-Hercegovina (1,6) i den andre enden av skalaen.

Det knytter seg en del usikkerhet til disse målene. SFT krever en stor og stabil befolkning hvor alle aldersgrupper er godt representert. Dette er ikke tilfredsstillende i innvandrerbefolkningen og usikkerheten blir større jo mindre gruppene er. Sammensetningen av ulike innvandrergrupper er også under systematisk endring og det er større tilfeldigheter knyttet til befolkningen i ulike innvandrergrupper enn i den totale befolkningen.

Gjennomsnittlig barnetall blant kvinner mellom 35-44 år ligger lavere enn SFT, og viser at SFT ikke er et tilfredsstillende mål for å si noe om hvor mange barn kvinner i ulike innvandrergrupper vil ende opp med. Det kan imidlertid gi et godt bilde av variasjoner og reelle forskjeller mellom ulike grupper på et gitt tidspunkt.

Endringer i fruktbarheten etter innvandring

Et viktig utgangspunkt i analyser av hvorvidt innvandrerkvinner endrer fruktbarhet ved eller etter at de har innvandret til Norge, er at botid vil ha ulik betydning for kvinnenes fruktbarhet avhengig av hvor i livsløpet de er når de innvandrer.

Det er også viktig å være klar over at det i løpet av de siste tiårene har skjedd dramatiske endringer i fruktbarheten i store deler av verden. Også i land hvor fruktbarhetsnivået er langt høyere enn i den vestlige verden har det vært en nedgang i barnetallet. En del av de endringene en finner kan derfor ikke utelukkende

ses som en del av en tilpasningsprosess, men en endring som også kunne ha skjedd om de ikke hadde flyttet fra sitt hjemland.

Fruktbarheten rundt innvandringstidspunktet

Fruktbarheten til innvandrerkvinner er lavere de siste årene før de flytter til Norge, enn de første årene etter. Dette gjelder både kvinner fra vestlige land og kvinner fra ikke-vestlige land. Kvinner fra ikke-vestlige land har en relativt kraftig økning i fruktbarheten samme året som de flytter til Norge, mens kvinner fra vestlige land har en jevn økning fra første året etter ankomst.

Kvinner som innvandret som flyktninger har generelt høyere fruktbarhet i årene før innvandringen enn de som ikke er flyktninger hvor fruktbarheten øker dramatisk fra det året de innvandrer.

Forhold knyttet til selve innvandringen påvirker kvinnenes fruktbarhet i denne perioden. Kvinner som flytter til Norge for å gjenoppta eller inngå ekteskap får følgelig raskere barn etter ankomst enn kvinner som flytter sammen med sin familie eller alene.

Botid og kvinner fra vestlige land

Forventet barnetall går ned etter som botid i Norge øker blant kvinner fra vestlige land, noe som ikke stemmer med en antakelse om at den ville øke blant kvinner som kom fra land hvor fruktbarheten var lavere enn i Norge. Den metodiske forklaringen på dette kan være at botidseffekten ikke er signifikant og dermed skyldes tilfeldigheter. En mer substansiell forklaring er at fruktbarheten i de fleste vestlige land er relativt likt den i Norge, slik at uansett om det skjer en økning eller en nedgang i fruktbarheten vil det kun være snakk om små tilpasninger.

Botid og kvinner fra ikke-vestlige land

Forventet barnetall går ned med økende botid blant kvinner fra ikke-vestlige land, noe som støtter antakelsen om at kvinner fra land hvor fruktbarheten er høyere enn i Norge, mer og mer, vil tilpasse seg det fruktbarhetsmønsteret som er vanlig blant den øvrige befolkningen. Avhengig av hvilket land kvinnene kommer fra er det noe ulikhet i hvor raskt kvinnene tilpasser seg.

Kvinner fra muslimske land har høyere fruktbarhet enn andre innvandrerkvinner, men selv om de tilpasser seg norske fruktbarhetsmønstre langsommere enn andre kvinner, er det slik at også denne gruppen nærmer seg den fruktbarheten som er vanlig i den øvrige befolkningen.

Fruktbarhet blant andregenerasjonsinnvandrere

Andregenerasjonsinnvandrere og førstegenerasjonsinnvandrere som flyttet til Norge før skolealder er en gruppe kvinner som bokstavelig talt er født inn i to kulturer og som har vært eksponert for det norske

samfunnet på en helt annen måte enn kvinner som innvandret som voksne. Hovedspørsmålet er i hvilken grad de vil følge fruktbarhetsmønstre som ligner på de som innvandret som voksne eller om de i større grad vil ligne på befolkningen for øvrig.

Det store flertallet av disse kvinnene er fortsatt så unge at det er for tidlig å gjøre opp status, men foreløpige analyser viser at det er færre blant disse som etablerte seg med familie i tidlig alder enn de som innvandret som voksne. De som får barn tidlig blant kvinner fra ikke-vestlige land følger samme mønster når det gjelder hvem de får barn sammen med som de som innvandret som voksne. Kvinner som får barn tidlig får i hovedsak barn med menn med samme landbakgrunn som dem selv, og i de fleste tilfellene har også mennene flyttet til Norge i voksen alder for å inngå ekteskap med disse kvinnene. Dette kan ses i sammenheng med at de som får barn tidlig følger et mer tradisjonelt mønster og at deres preferanser i forhold til familie og fruktbarhet er mer orientert mot holdninger knyttet til opprinnelseslandet enn de som venter med å etablere seg.

1. Innledning*

Det finnes forholdsvis lite forskning om innvandrerkvinneres forhold i Norge og det er i liten grad blitt gjort systematiske empiriske studier av fruktbarhetsmønstre blant kvinner med innvandrerbakgrunn. I løpet av de siste tiårene har Norge blitt et flerkulturelt samfunn. Innvandrerbefolkningen (se definisjon i ramme Innvandrerbefolkningen i norsk statistikk) i Norge har vokst jevnt og sammensetningen har endret seg sterkt. Spesielt har det vært en betydelig tilvekst av innvandrere fra ikke-vestlige land. Antallet innvandrere er omtrent tredoblet siden 1970 og fordoblet siden 1980. Ved inngangen til 1999 var innvandrerbefolkningen på 260 700 personer, og utgjorde 5,9 prosent av hele befolkningen. I 1970 utgjorde ikke-vestlige innvandrere 15 prosent av innvandrerbefolkningen, mens det tilsvarende tallet i 1998 var 64 prosent (Statistisk sentralbyrå 2000a).

I 1998 utgjorde innvandrerkvinner i Norge 8 prosent av kvinner i fruktbar alder (15-49 år). Til sammenligning utgjorde tilsvarende gruppe 15 prosent i Sverige i 1997 (Andersson 1998). I 1998 ble 10 prosent av alle barn født av kvinner med innvandrerbakgrunn. Selv om innvandrerkvinner ikke er noen homogen gruppe, vil det være viktig å studere fruktbarheten til denne gruppen. Denne rapporten fokuserer på variasjonene mellom kvinner i ulike innvandrergrupper. I Norge, som i resten av den vestlige verden, har fruktbarhetsmønsteret i løpet av noen år vært gjennom store endringer. For bedre å forstå disse endringene er det nødvendig å få bedre innsikt i de sosiale endringsprosessene som innvandrerkvinnene er en del av.

Rapporten foretar en grundig kartlegging av fruktbarheten til innvandrerkvinner i Norge på grunnlag av registerdata med fødselshistorier for samtlige kvinner med innvandrerbakgrunn bosatt i Norge 1. januar 1999. Gjennom innvandringsmeldingen blir også barn som kvinnene har født før de innvandrer til Norge

Registerbaserte analyser

Rapporten er en del av prosjektet "Registerbaserte analyser av fruktbarheten i Norge" som er satt i gang av Seksjon for demografi og levekårsforskning i Statistisk sentralbyrå. De registerbaserte dataene omfatter fullstendige fødselshistorier (basert på opplysninger fra Det sentrale folkeregister) for samtlige fødselskohorter av norske kvinner og innvandrerkvinner som er bosatt i Norge 1. januar 1999, over 15 år, født fra 1935.

registret. Det er imidlertid kun de barna som kvinnene har med seg til Norge som registreres. Registerdata med både fødsels- og innvandrerhistorier gir oss gode muligheter til å gjøre detaljerte analyser av forholdet mellom innvandringstidspunktet og fruktbarhetsnivået på ulike tidspunkt. Registermaterialet setter imidlertid begrensninger på hvilke bakgrunns- og forklaringsvariable som kan benyttes.

Formålet med rapporten har vært todelt. På den ene siden har vi ønsket å gi en demografisk oversikt over variasjoner og forskjeller i fruktbarheten til ulike grupper blant innvandrerkvinnene i Norge. På den annen side har vi ønsket å studere hvilke forhold som påvirker innvandrerkvinneres fruktbarhet og i hvilken grad fruktbarheten endres over tid.

Fruktbarheten til innvandrerkvinnene blir beskrevet både gjennom situasjonen i bestemte kalenderår og for ulike generasjoner eller ulike fødselskohorter av kvinner.

1.1. Mål på integrasjon

Integrasjon er en viktig målsetting når det gjelder tilpasninger i et flerkulturelt samfunn (St. meld. nr. 17). Endringer i fruktbarheten til innvandrerkvinner blir gjerne sett på som ett (blant flere) mål på integrasjon. Graden av integrasjon i det norske samfunnet avhenger av språkkunnskaper, om det er tett miljø blant innvandrere fra samme land, bosettingsmønster, kulturelle og religiøse faktorer og yrke og utdanning, samt botid. Svak integrasjon kan både føre til at det fruktbarhetsmønsteret de tar med seg hjemmefra blir mindre påvirket, og at det er få alternativer til det å satse på egen familie. Integrasjonen vil gradvis bli bedre for de

* Liv Hansen har laget alle figurene i rapporten. Mine kollegaer Lars Østby, Kåre Vassenden, Marte Kristine Bjertnæs og Trude Jacobsen har gitt verdifulle kommentarer til manuset.

fleste og den generelle antakelsen er at fruktbarheten vil gå ned i grupper som starter på et høyt nivå (Vassenden og Østby 1989). Dersom fruktbarheten endres med økende botid i det nye landet, og blir likere den øvrige befolkningen, blir det gjerne forklart som et resultat av en integrasjonsprosess. Dette innebærer at alle de forhold som påvirker fruktbarheten til den opprinnelige befolkningen på samme måte, mer og mer, vil påvirke innvandrerkvinnens fruktbarhet.

I tillegg til ulike økonomiske forhold vil både familiepolitiske og kulturelle forhold være med å legge føringer på kvinners fruktbarhet. For innvandrerkvinner vil valg av livsløp også avhenge av nasjonal opprinnelse, utdanningsbakgrunn, sosial bakgrunn og deres aktuelle sosioøkonomiske situasjon i Norge. Det vil være ulike holdninger til familie og fruktbarhet i ulike land, og ved migrasjonen vil innvandrerkvinnene ta med seg viktige komponenter fra opprinnelig kultur og atferd. Når en skal studere hvordan fruktbarhetsmønstre endrer seg over tid er det viktig å ta hensyn til disse forholdene.

1.2. Hvem er innvandrere?¹

Det er ulike måter å definere begrepet innvandrere på. Avgrensingen av hvem som skal kalles innvandrere vil avhenge av det formål man har med definisjonen, men også av hva slags data eller opplysninger som faktisk er tilgjengelige. En ideell definisjon som er hensiktsmessig for alle formål er vanskelig å finne.

I Statistisk sentralbyrå er andregenerasjonsinnvandrere inkludert i definisjonen av innvandrerbefolkningen fordi man så et spesielt behov for mer kunnskap om denne gruppen. Det er viktig å belyse de empiriske aspektene ved deres situasjon, og særlig fokusere på

Innvandrerbefolkningen i norsk statistikk

Innvandrerbefolkningen omfatter personer som har to foreldre som er født i utlandet, eller mer presist; personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge. Innvandrerbefolkningen deles i gruppene førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andregenerasjonsinnvandrere:

- Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn er født i utlandet av foreldre som også er født i utlandet.
- Andregenerasjonsinnvandrere er født i Norge av foreldre som er født i utlandet.

De med en av foreldrene født i Norge inngår dermed ikke i innvandrerbefolkningen. Det samme gjelder adopterte fra utlandet og de som er født i utlandet av norskfødte foreldre.

Innvandrerkvinner og kvinner med innvandrerbakgrunn

I denne rapporten vil begrepene innvandrerkvinner og kvinner med innvandrerbakgrunn bli brukt synonymt. Der hvor det er skilt mellom første- og andregenerasjonsinnvandrere er dette definert i teksten.

utviklingen fra de som selv kom flyttende til neste generasjon. Sentralt står spørsmålet om hvorvidt andregenerasjonsinnvandrere følger et mønster som ligner på førstegenerasjonsinnvandrere på ulike levekårsområder, eller om de i større grad ligner befolkningen for øvrig. Det er ennå for tidlig å trekke noen fullgode konklusjoner om dette fra Norge. Fordi det store flertallet av andregenerasjonsinnvandrere fortsatt er svært unge, har ikke prosessen foregått lenge nok til at den kan gi klare svar. I 1998 var 90 prosent av alle andregenerasjonsinnvandrere under 20 år. I denne rapporten vil førstegenerasjonsinnvandrere og andregenerasjonsinnvandrere bli behandlet hver for seg.

Noen innvandrere har kommet til Norge av arbeidsgrunner eller blitt familiegjennforent med slike, mens andre har kommet hit pga. flukt og har behov for beskyttelse. Flyktninger er født i utlandet og inngår dermed i statistikken som en undergruppe av førstegenerasjonsinnvandrere. Avgrensing av hvem som regnes som flyktninger varierer. I Statistisk sentralbyrås bruk av begrepet menes personer som er født i utlandet, bosatt i Norge, og som en gang har kommet til Norge av fluktgrunner (Bjertnæs 2000). De har fått innvilget opphold i landet som flyktning eller på humanitært grunnlag. Familiegjennforening til disse personene blir også regnet som flyktninger.

Når Statistisk sentralbyrå fastslår landbakgrunn for innvandrerbefolkningen eller andre med innvandringsbakgrunn, brukes eget, eventuelt mors eller fars fødeland hvis det er utenlandsk, og ellers Norge. I tilfeller hvor begge foreldrene er født i utlandet, men i forskjellige land, legges mors fødeland til grunn (Vassenden 1997).

I analysesammenheng blir innvandrerbefolkningens landbakgrunn gruppert på forskjellig måte. Hvilke grupperinger som vil være mest hensiktsmessig vil avhenge av formål. Grove landgrupperinger passer ikke hvis forskjellene *innenfor* gruppene er større enn *mellom* dem, noe som vil variere avhengig av utgangspunktet for analysen.

I Statistisk sentralbyrås inndeling av landbakgrunn blir gjerne Norden (utenom Norge) skilt ut som en egen gruppe fordi innvandrere herfra står oss nært i mange henseender, bl.a. ved at de har hatt fri rett til å komme hit siden midten av 1950-tallet. Europa deles fortsatt i øst og vest, etter det mønsteret som eksisterte da jernteppet lå fast. På tross av politiske endringer har

¹ I hovedsak basert på Bjertnæs (2000) og Statistisk sentralbyrå (2000b).

dette skillet fortsatt relevans i innvandringsammenheng, bl.a. er reguleringene svært ulike. Tyrkia er inkludert i Asia, slik det er i f.eks. FNs, men ikke EUs publikasjoner. Dette skyldes at vandringerne mellom Norge og Tyrkia ikke følger et vesteuropeisk mønster, sett i et historisk og demografisk perspektiv². USA og Canada utgjør en gruppering – Nord-Amerika, og i noen tilfeller er Oseania (altoverveiende Australia og New Zealand) også inkludert. Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia, Afrika og Asia blir ofte sett under ett, og kalles ofte tredje verden.

Et annet skille som blir brukt er mellom vestlige og ikke-vestlige land. Med vestlige innvandrere menes innvandrere fra Norden, Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania. Begrepet ikke-vestlige innvandrere brukes her om personer fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. I de fleste analysene i denne rapporten er det gjort separate analyser for innvandrerkvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. Særlig i forhold til økonomisk integrasjon er dette et viktig hovedskille.

Der grove landgrupperinger ikke er egnet fordi forskjellene innad er større enn mellom gruppene, og når tallene er store nok, blir statistikken gjerne brutt ned på enkeltland. I noen analyser har det vært hensiktsmessig å dele gruppen som betegnes som tredje verden inn i en finere inndeling, uten å bryte helt ned på enkelt land. For landene i Afrika har vi delt mellom Nord-Afrika (fra Marokko til Egypt), Øst-Afrika og Sør- og Vest-Afrika (slått sammen). For landene i Asia har vi delt mellom Øst-Asia (fra Kina/Taiwan og nordover), Sørøst-Asia, sørlige Asia (Fra Iran til Bangladesh) og vestlige Asia (inklusive Sentral-Asia). Her har vi fulgt FNs regionalisering. En alternativ inndeling ville være å dele mellom verdensdelene, men i denne sammenhengen ville vi dermed ikke fått frem forskjeller innenfor verdensdelene.

1.3. Fruktbarhet belyst på flere måter

Det finnes ikke ett godt mål som er tilstrekkelig for å vise utviklingen i fruktbarheten. Antallet fødte per år påvirkes av størrelsen på mødregenerasjonen og fødselstallene kan variere fra år til år uten at det betyr at hver kvinne får flere eller færre barn i gjennomsnitt. For å få et mest helhetlig bilde av reproduksjonen blant innvandrerkvinner i Norge skal vi belyse fruktbarheten på ulike måter.

Samlet fruktbarhetstall (SFT) er et hypotetisk mål som blir presentert gjennom den løpende befolkningsstatistikken. SFT for et gitt år er et uttrykk for det gjennomsnittlige antall levendefødte barn som vil bli født av en kvinne som gjennomlever hele den fødedyktige perioden. SFT beregnes som summen av alle

Samlet fruktbarhetstall (SFT)

Det gjennomsnittlige antall levendefødte barn som under gjeldende fruktbarhetsforhold vil bli født av en kvinne som gjennomlever hele den fødedyktige perioden. Sum av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år.

Kohortfruktbarhet

Det gjennomsnittlige antall levendefødte barn som en fødselskohort får i løpet av sin fruktbare periode.

ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater (årlig antall levendefødte barn per 1 000 kvinner) 15-49 år.

SFT er et hypotetisk mål som ikke viser hvor mange barn kvinnene faktisk har fått, men hvor mange de vil komme til å få hvis det aldersspesifikke fruktbarhetsmønsteret fra et gitt observasjonsår holder seg i hele deres fødedyktige periode. SFT er et mål som forutsetter en stor og stabil befolkning hvor alle aldersgrupper er godt representert. I innvandrerbefolkningen er aldersfordelingen ujevn i forhold til befolkningen for øvrig, og mer ujevn jo mindre grupper en ser på. De yngste kvinnene er underrepresentert i forhold til den totale befolkningen, mens kvinner over 25 år er overrepresentert. I beregningen av SFT er antall barn per kvinne regnet ut for hver enkelt aldersgruppe slik at aldersforskjellene blir jevnet ut, men vi kan likevel ikke se bort fra at den ujevne aldersfordelingen gjør utslag på SFT blant innvandrerkvinner. I tillegg til en ujevn aldersfordeling blant innvandrerbefolkningen vil det også være variasjoner i sammensetningene av gruppene fra år til år pga. inn- og utvandring. Dette gjør at de eldste innvandrerkvinnene ikke er særlig representative for de som er yngre og at SFT for innvandrerkvinner ikke er noe pålitelig mål på hvor mange barn de ender opp med til slutt. SFT er likevel et egnet mål (og vil brukt) for å ta utviklingen (og situasjonen) på pulsen og avspeiler reelle forskjeller mellom kvinner fra ulike regioner.

Kohortfruktbarhet er et mål som viser det gjennomsnittlige antall levendefødte barn som en fødselskohort får i løpet av sin fruktbare periode. Først når naturen har sagt stopp, rundt 50-årsalder, er det gitt hvor mange barn kvinner født i et bestemt år har fått i gjennomsnitt.

I flere av analysene i denne rapporten har vi gjort målinger også ved tidligere aldre. Dette har vi gjort fordi mange grupper blant innvandrerbefolkningen i Norge fortsatt er unge og hvor det er få som har passert avslutningen av den fruktbare alder. Analyser ved for eksempel 40-årsalder kan imidlertid gi et godt bilde av fruktbarhetsmønstre i ulike grupper, av innvandrerbefolkningen som for andre grupper.

² Dersom vi ser på inn- og utvandring, finner vi f.eks. at tyrkisk innvandring til Norge er langt høyere enn norsk utvandring til Tyrkia.

1.4. Hvordan lese rapporten

Rapporten er delt i 7 kapitler. Kapittel 2 gir et bilde av den generelle fruktbarhetsutviklingen i Norge de siste 30 årene. Dette blir belyst gjennom SFT og mors alder ved første fødsel.

Kapittel 3 redegjør for noen demografiske kjennetegn ved innvandrerkvinner i Norge. Dette gjør vi bl.a. ved å se nærmere på hvor de kommer fra, hvor gamle de er og hvor lenge de har bodd i Norge.

Kapittel 4 gir en oversikt over hvor mange barn ulike innvandrergrupper har. Dette gjør vi ved å bruke to ulike mål på fruktbarheten. Det ene er SFT for årene 1997 og 1998 sammen. Det andre er gjennomsnittlig barnetall for kvinner som er mellom 35 og 44 år.

Kapittel 5 presenterer analyser av endringer i fruktbarheten etter innvandring. Dette gjør vi ved å se nærmere på to ulike forhold. Det ene er knyttet til fruktbarhetsprosessen rundt selve innvandringstidspunktet. Her tar vi utgangspunkt i en avbruddshypotese om at fruktbarheten reduseres like før og ved innvandringstidspunktet, for så å øke for å kompensere for tidligere utsatte barnefødsler. For å se nærmere på dette regner vi ut fødselsrater for tre år før ankomst til Norge, selve ankomståret og tre år etter ankomst. Det andre er knyttet til hvordan innvandringsprosessen påvirker fruktbarheten etter som botid i Norge øker. Her tar vi utgangspunkt i en antakelse om at fruktbarheten til innvandrerkvinner blir mer lik den øvrige befolkningen etter som botid i det nye landet øker. For å se nærmere på dette blir det gjort multivariate analyser av hvilke faktorer som påvirker barnetallet til innvandrerkvinner.

Kapittel 6 ser nærmere på fruktbarheten til andre-generasjonsinnvandrere og til kvinner som innvandret til Norge før skolealder. Selv om dette er en gruppe som fortsatt er for ung til å gjøre opp status er det brukt noen mål på tidligere alderstrinn som kan danne utgangspunkt for antakelser om den videre utviklingen. Det ene målet er i forhold til tidspunkt for når kvinnene etablerer seg med familie. Her ser vi på andelen som var 22 år eller yngre ved første fødsel. Det andre målet er i forhold til hvor mange barn de har. Her regner vi ut fødselsrater ved 25-årsalder.

2. Generelt om fruktbarhetsutviklingen i Norge

For å kunne forstå de endringsprosessene innvandrerkvinner er en del av er det også nødvendig å ha kjennskap til de endringer fruktbarhetsutviklingen i Norge har vært gjennom. I dette kapittelet gir vi et bilde av de generelle tendensene av fruktbarhetsmønsteret³.

Fruktbarhetsutviklingen i Norge har i løpet av de siste 30 årene vært gjennom store endringer. Utviklingen i den vestlige verden har vært preget av utsatte barnefødsler og lavere fødselstall. Innenfor demografien blir overgangen fra et tradisjonelt til et mer moderne familiedanningsmønster omtalt som "the second demographic transition" (van de Kaa 1987). De nye fruktbarhetsmønstrene blir gjerne satt i sammenheng med faktorer som har gitt kvinnene større frihet til å velge livsløp enn tidligere, som individualistiske holdninger, økt likestilling, høyere utdanningsnivå, økt inntektspotensiale og moderne hjelpemidler i familieplanleggingen.

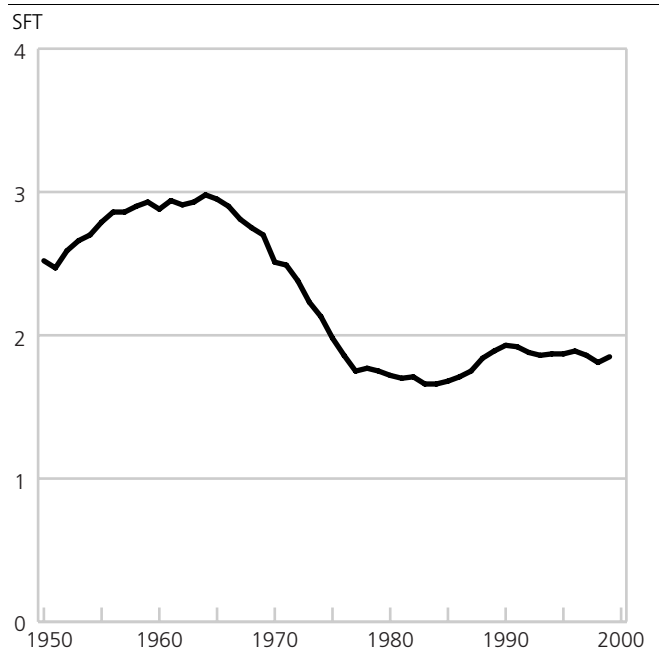
2.1. Norge på Eurotoppen

I 1999 ble det født nesten 60 000 barn i Norge. I SFT utgjorde dette 1,85 barn per kvinne. Dette tallet ligger under reproduksjonsnivået, det vil si det tallet som er nødvendig for å få balanse på lang sikt mellom fødsler og dødsfall når en ser bort fra inn- og utvandring. Med dagens dødelighet tilsvarer reproduksjonsnivået et SFT på 2,08. Figur 2.1 viser hvordan SFT har endret seg fra 1950 og frem til årtusenskiftet.

Etter en topp på nesten tre barn per kvinne rundt 1965, var det kraftig fall helt frem til midten av 1970-tallet. Dette tallet blir etterfulgt av utflating og en økning igjen fra 1984. Gjennom hele 1990-tallet har det vært små endringer i fruktbarheten til norske kvinner.

I europeisk sammenheng ligger Norge på et relativt høyt fruktbarhetsnivå. Mens SFT i Norge var 1,81 i 1998 var det i Italia og Tyskland henholdsvis 1,19 og 1,33 i samme år (Eurostat 1999). Irland er det landet som ligger nærmest Norge i fruktbarhetsnivå med 1,93 barn per kvinne. I nordisk sammenheng er det bare

Figur 2.1. Samlet fruktbarhetstall. 1950-1999



Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Island som ligger høyere enn oss med 2,05 barn per kvinne. Finland og Danmark hadde et SFT på henholdsvis 1,70 og 1,72 barn per kvinne i 1998 (Eurostat 1999). I Sverige derimot har det vært en dramatisk nedgang i periodefruktbarheten de senere år. Mens det i 1998 ble født 1,51 barn per kvinne, var dette tallet hele 2,10 i 1990.

Det er ikke lett å gi et entydig svar på hvorfor de nordiske landene ligger på et høyere fruktbarhetsnivå enn land lenger sydover i Europa. Et mulig svar er knyttet til normen om en selvstendig forsørgerrolle som står sterkt i de nordiske landene. For de fleste nordiske kvinner innebærer dette en forventning om at de fortsetter å jobbe etter at de har fått barn, og at hverdagen består av en kombinasjon av barneomsorg og yrkesdeltakelse. Dette er mulig gjort gjennom at samfunnet langt på vei har tilrettelagt for en slik kombinasjon. Når en slik kombinasjon ikke er like selvfølgelig, som i mange av de søreuropeiske landene, vil det være mange som må gi opp sin jobbkarriere når de

³ Se også Lappegård 1998, 1999a, 1999b, 1999c, 2000.

får barn. Når spørsmålet om å få barn er et enten-eller-spørsmål, vil det være flere som velger yrkesdeltakelse på bekostning av barneomsorg enn om det hadde vært et både-og.

At Sverige i øyeblikket ligger på et lavt fruktbarhetsnivå i nordisk sammenheng, blir av svenske demografer tolket som et resultat av en ufordelaktig økonomisk politikk, og det antas ikke å være en indikasjon på at fruktbarhetsnivået har nådd det samme lave nivået som i andre deler av Europa. Et økende antall unge mennesker i Sverige har hatt problemer med å etablere seg på arbeidsmarkedet den siste tiden. Dette har ført til at mange har utsatt barnefødslene i større grad enn før, og at dette er den viktigste årsaken til at SFT i Sverige har sunket (Hoem og Hoem 1997).

2.2. Stadig utsettelse av barnefødslene

Alderen for når kvinner får sitt første barn, er stadig økende. Et mål som gjerne brukes i denne sammenheng er kvartil- og medianalder ved første fødsel. Disse målene viser alderen da henholdsvis en fjerdedel og halvparten av samtlige kvinner i et fødselskull er blitt mødre. Figur 2.2 viser median og kvartil fødealder for kvinner etter fødselskohort.

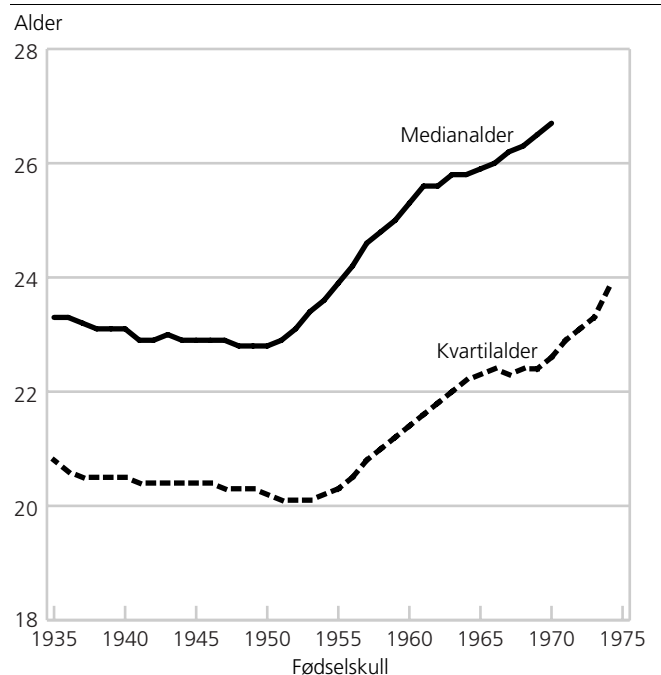
Medianalder har steget jevnt for kvinner født etter 1950. Av kvinner født i 1950 hadde halvparten rukket å bli mødre da de var 22,8 år. Medianalderen økte til 26,7 år for dem som var født i 1970. Kvartilalderen har også økt, men ikke samme takt som medianalderen. For dem som var født i 1950 var kvartilalderen 20,2 år og for 1970-kohorten 22,6 år. Frem til 1973-kohorten hadde den steget ytterligere til 23,3 år. Differansen mellom kvartil- og medianalderen har steget med nærmere to år fra 1950- til 1970-kohorten. Dette viser at ikke alle utsetter tidspunktet for når de får sitt første barn, men at dette gjelder mer for noen grupper enn for andre. De som imidlertid utsetter å få sitt første barn, utsetter stadig lenger.

Mye tyder på at overgangen til et mer moderne familiemønster ikke har skjedd på samme måte for alle kvinner. I en studie av utdanningsforskjeller har vi blant annet sett at det er blitt større forskjeller mellom utdanningsgrupper i utsettelse av første fødsel og spesielt er det blitt et mer markert skille mellom de som tar høyere utdanning og de som ikke gjør det. En ser også at selv om kvinner med kortest utdanning får flest barn, er forskjellene til kvinner med lengre utdanning små og kvinner med lengre utdanning tar, i en viss grad, igjen forspranget. Dette er en utjevning som i hovedsak er et resultat av at barnetallet har gått mer ned blant kvinner med kortest utdanning enn blant dem med høyere utdanning (Lappegård 1999c).

I løpet av 1990-tallet har en også sett at det har vært en økning i andelen kvinner med tre eller flere barn. Selv om det fortsatt er flest trebarnsmødre blant kvinner med lavest utdanning er forskjellene blitt

mindre, noe som skyldes at stadig flere kvinner med høyere utdanning får sitt tredje barn (ibid.)

Figur 2.2. Median- og kvartilalder ved første fødsel, etter fødselskohort



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Utsettelse, mangfold og kombinasjon

- Fruktbarhetsmønsteret i den vestlige verden kjennetegnes av stadig utsatte barnefødsler og lavere fødselstall.
- Fruktbarhetsnivået i Norge ligger høyt i europeisk sammenheng, noe som bl.a. kan ses i sammenheng med at familiepolitiske tiltak har gitt gode muligheter for å kombinere yrkesdeltakelse og barneomsorg.
- Fruktbarheten til norske kvinner blir stadig mer forskjellig og det blir stadig større variasjoner mellom når i livsløpet kvinnene er småbarnsforeldre.

3. Innvandrerkvinner bosatt i Norge

Kvinner med innvandrerbakgrunn bosatt i Norge utgjør til sammen drøye 90 000 kvinner. Av disse kvinnene er det hele 75 000 kvinner som er i fruktbar alder, det vil si mellom 15 og 49 år. Av alle kvinner i Norge utgjør de imidlertid ikke mer enn 8 prosent av kvinner i fruktbar alder. Innvandrerkvinner er en lite homogen gruppe. De har sin bakgrunn fra ulike land og samfunn som på ulike måter skiller seg fra Norge.

I dette kapittelet blir det redegjort for noen demografiske kjennetegn ved kvinner med innvandrerbakgrunn bosatt i Norge 1. januar 1999. Vi skal bl.a. se nærmere på hvem disse kvinnene er – hvor kommer de fra, hvor gamle er de og hvor lenge har de bodd i Norge.

3.1. Landbakgrunn

Kvinner med innvandrerbakgrunn i Norge har sin bakgrunn fra til sammen 195 land, men det er store forskjeller i størrelsen på de enkelte nasjonalitetsgruppene. Den største nasjonalitetsgruppen har bakgrunn fra Sverige. Over 9 000 svenske kvinner er

bosatt i Norge. Dette utgjør hele 10 prosent av alle innvandrerkvinnene i Norge. Andre store nasjoner bosatt i Norge er Danmark som utgjør 8 prosent av innvandrerkvinnene i Norge, mens Pakistan utgjør 7 prosent og Vietnam 5 prosent.

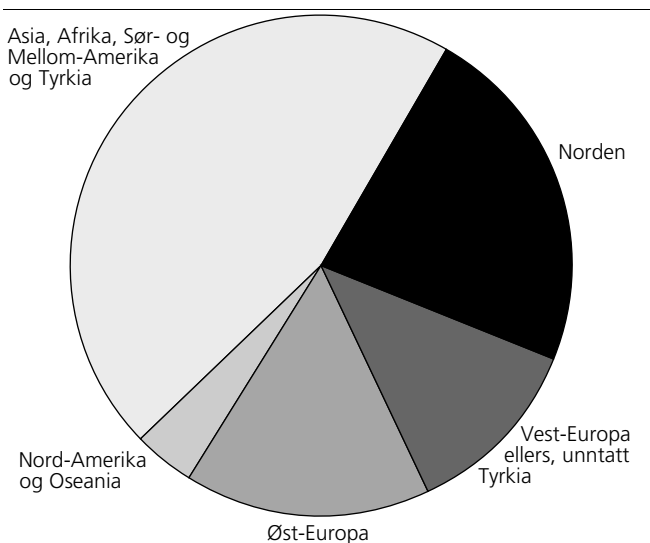
Figur 3.1 viser sammensetningen av kvinnene etter landbakgrunn.

46 prosent av kvinnene med innvandrerbakgrunn har sitt opprinnelsesland i tredje verden og 16 prosent i Øst-Europa. Nærmere en fjerdedel (23 prosent) har innvandret fra de nordiske landene, mens 12 prosent har kommet fra resten av Europa. Kun 4 prosent kommer fra Nord-Amerika og Oseania – i hovedsak er dette kvinner fra USA.

Selv om kvinner fra ikke-vestlige land utgjør majoriteten, utgjør kvinner fra Sverige og Danmark de største enkeltgruppene. Mange har også bakgrunn fra Pakistan og Vietnam.

I figur 3.2 har vi laget en oversikt over land med flere enn 1 000 kvinner bosatt i Norge, etter fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet.

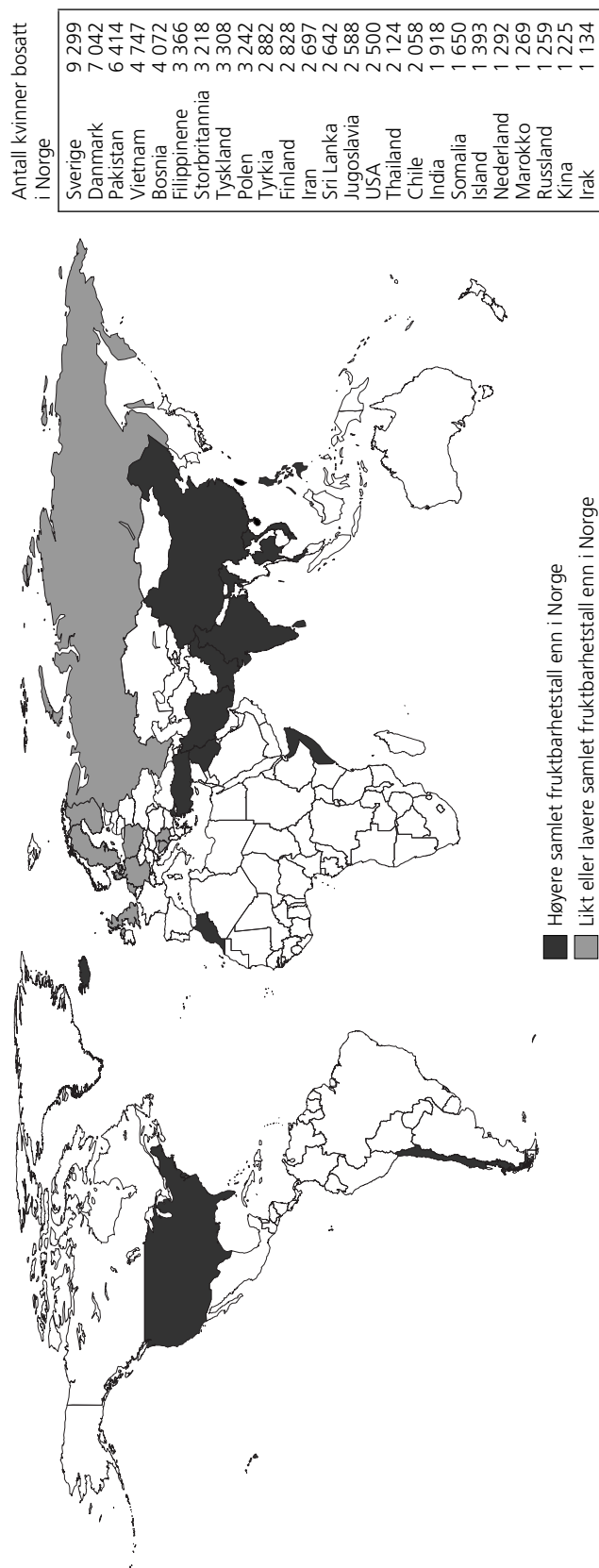
Figur 3.1. Innvandrerkvinner bosatt i Norge, etter landbakgrunn. 1. januar 1999



Kilde: Befolningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

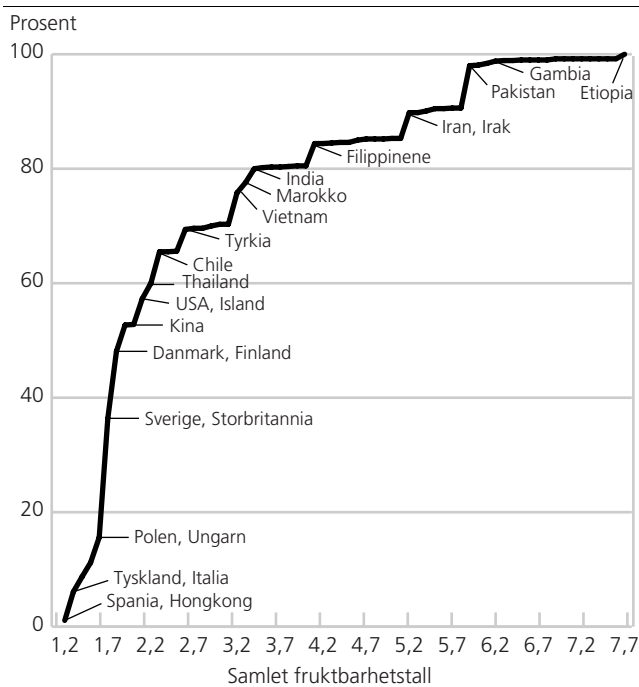
Innvandrerkvinner i Norge kommer fra land med til dels store forskjeller i fruktbarheten. Når en skal studere fødselstall blant ulike innvandrergrupper er det viktig å være klar over disse forskjellene. Ved hjelp av tall hentet fra FNs oversikter over SFT i verden har vi kunnet lage en oversikt over SFT i opprinnelseslandet til innvandrerkvinnene. SFT i de ulike landene er hentet fra ulike kilder som folketellinger, registre og nasjonale utvalgsundersøkelser. Den siste oppdaterte oversikten er fra 1997. På bakgrunn av denne oversikten mangler vi opplysninger om fruktbarhetsnivået til om lag 4 prosent av innvandrerkvinnene bosatt i Norge. I mange av landene har det skjedd endringer i fruktbarheten, som del av den demografiske transisjonen, siden kvinnene flyttet fra landet. Disse endringene blir det ikke tatt hensyn til i senere analyser i rapporten. De siste oppdaterte SFT fra kvinnenes

Figur 3.2. Land med flere enn 1 000 innvandrerkvinner bosatt i Norge, etter fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå, United Nations Population Division and World Health Organization.

Figur 3.3. Samlet fruktbarhetstall i opprinnelseslandet til innvandrerkvinner bosatt i Norge. Kumulert prosent

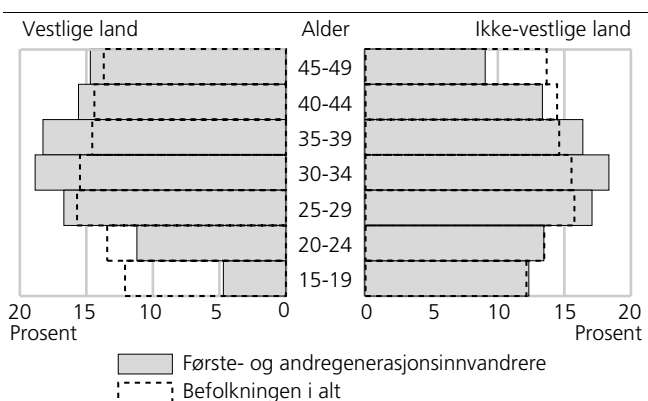


Kilde: United Nations Population Division and World Health Organization.

opprinnelsesland gir likevel verdifull informasjon om variasjoner mellom landene. Figur 3.3 viser kumulerte prosenter av innvandrerkvinnene etter SFT i opprinnelseslandet.

Nærmere halvparten (48 prosent) av kvinnene kommer fra land hvor SFT er lik eller lavere enn i Norge. To tredjedeler (67 prosent) av kvinnene som kommer fra land hvor fruktbarheten er lik eller lavere enn i Norge kommer fra vestlige land. 25 prosent er fra Øst-Europa, mens kun 7 prosent er fra tredje verden. Rundt en fjerdedel av innvandrerkvinnene kommer fra land hvor SFT er 3,2 eller høyere, mens 10 prosent kommer fra land hvor SFT er 5,4 eller høyere. Blant de som kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er høyere enn i Norge er 90 prosent fra ikke-vestlige land.

Figur 3.4. Den kvinnelige befolkningen i alt og innvandrerkvinner, etter landbakgrunn og alder. 1. januar 1999. Prosent



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

3.2. Aldersstrukturen

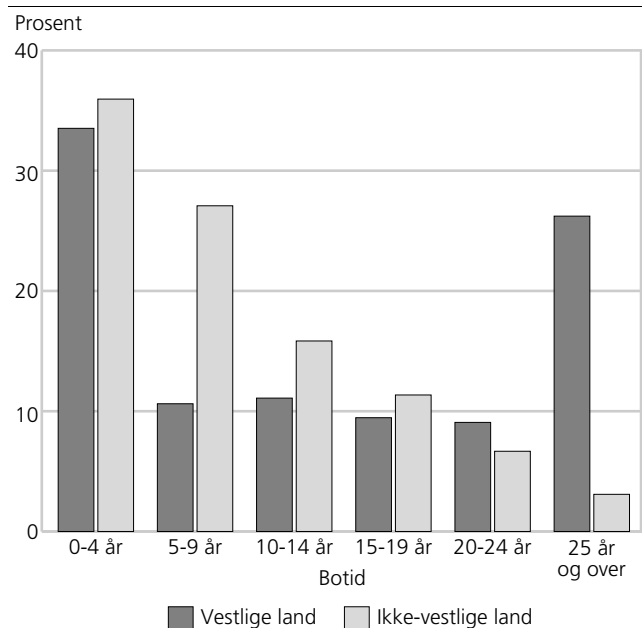
Figur 3.4 viser den kvinnelige befolkningen i alt og innvandrerkvinner etter landbakgrunn og alder.

Blant kvinner med innvandrerbakgrunn er det en sterk konsentrasjon av unge voksne. Dette gjelder spesielt kvinner fra ikke-vestlige land. Kvinner fra ikke-vestlige land er underrepresentert i forhold til den øvrige befolkningen i aldersgruppene over 40 år. I den øvrige befolkningen er det 27 prosent som er mellom 40 og 49 år blant kvinner i fruktbar alder (15-49 år). Blant kvinner fra ikke-vestlige land er andelen lavest blant kvinner fra Somalia (8 prosent), Irak (14 prosent) og Sri Lanka (15 prosent). Kvinner fra vestlige land er på sin side underrepresentert i aldersgruppene under 25 år. I den øvrige befolkningen er det 16 prosent som er mellom 15 og 24 år. Blant kvinner fra vestlige land er andelen lavest blant kvinner fra Storbritannia (11 prosent), USA (12 prosent), Nederland (13 prosent) og Tyskland (13 prosent).

3.3. Botid

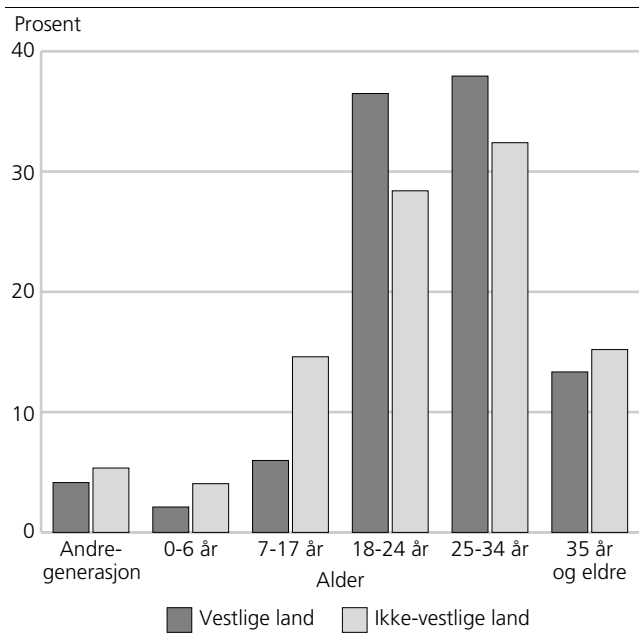
Av de drøye 90 000 kvinnene med innvandrerbakgrunn bosatt i Norge hadde over halvparten (56 prosent) bodd i landet mindre enn ti år (figur 3.5) og rundt en tredjedel (35 prosent) mindre enn fem år. Det er først og fremst kvinner fra ikke-vestlige land som har bodd kort tid i Norge. Nærmere to tredjedeler i denne gruppen hadde bodd her i mindre enn ti år og bare tre prosent 25 år eller mer. Blant innvandrerkvinner fra vestlige land hadde en av fire (26 prosent) bodd her like lenge (25 år eller mer). Kvinner fra noen av de ikke-vestlige landene begynner imidlertid å få relativt lang fartstid i Norge, hvor land som Pakistan, India, Marokko og Vietnam har langt høyere andel av kvinner som har vært bosatt i Norge i 20 år eller mer enn andre nasjoner.

Figur 3.5. Innvandrerkvinner, etter botid og landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.6. Innvandrerkvinner, etter innvandringsalder og landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

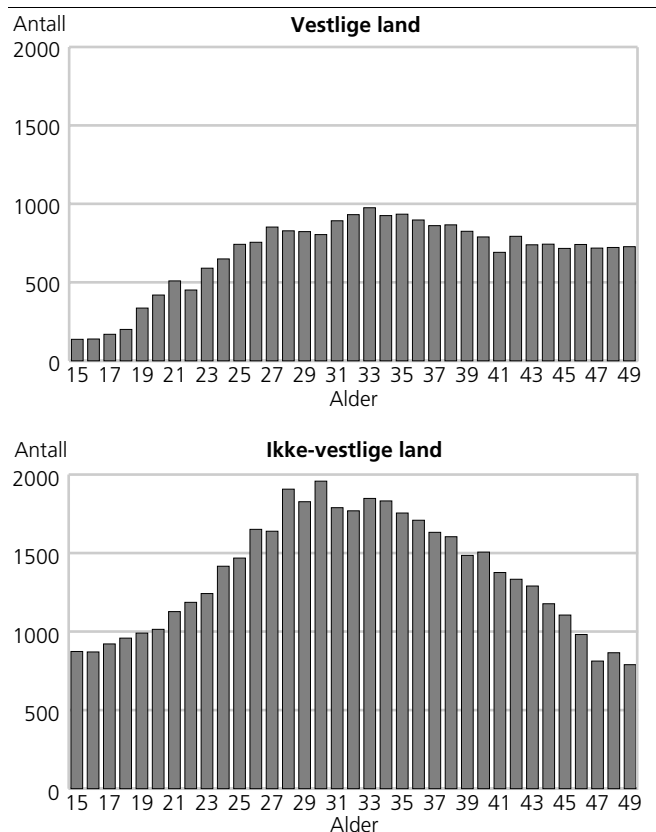
Hovedandelen av kvinner med innvandrerbakgrunn kom flyttene til Norge i voksen alder, men som relativt unge voksne (figur 3.6). Det er en noe høyere andel blant kvinner fra vestlige land som innvandret til Norge mens de var i 20-årene enn blant kvinner fra ikke-vestlige land. Dette har sammenheng med at mange kvinner, særlig fra de nordiske landene har innvandret på grunn av kortvarige arbeidsopphold, eller i forbindelse med utdanning. Dette forklarer også hvorfor det er mange kvinner fra de vestlige landene som har relativt kort botid i Norge. I en studie av gjenutvandring blant innvandrere i Norge finner en at innvandrere fra de nordiske landene og USA har høy utvandringstilbøyelighet, noe som gjenspeiles i relativt korte oppholdsvarigheter blant en del av kvinnene (Tysse og Keilman 1998).

Andre-generasjonsinnvandrere utgjør en svært liten andel av kvinner med innvandrerbakgrunn. Blant kvinner over 15 år bosatt i Norge utgjør de kun 5 prosent. Dette er imidlertid en gruppe som i årene fremover vil utgjøre en stadig større andel av kvinner med innvandrerbakgrunn (se figur 3.8). I 1998 var, som nevnt tidligere, hele 90 prosent av andre-generasjonsinnvandrere under 20 år.

3.4. Foreldresammensetningen

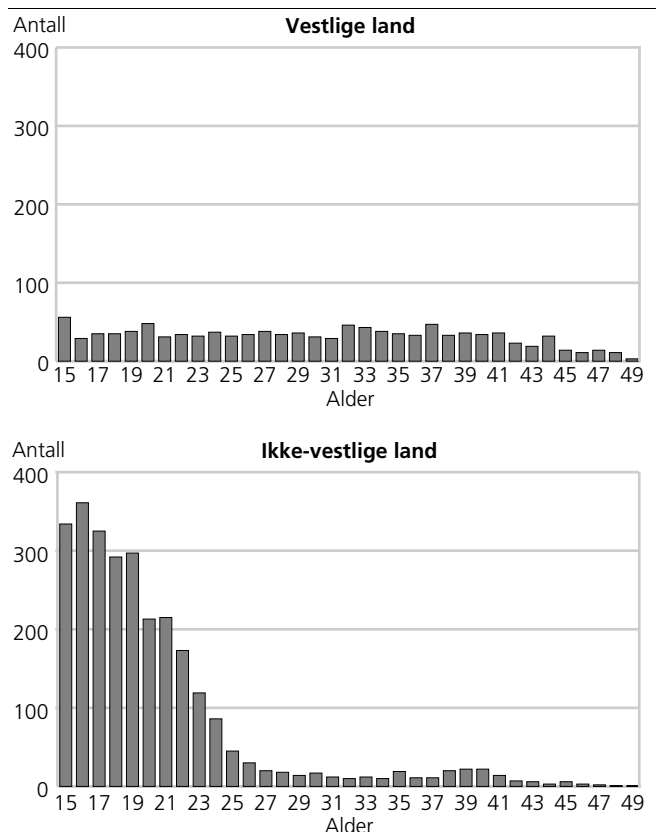
En del innvandrerkvinner har barn med norske menn. Det vanligste blant de andre er at far har samme landbakgrunn som mor. Noen kvinner har barn med innvandrer menn med en annen landbakgrunn enn dem selv, og hos andre er ikke far registrert. Blant innvandrerkvinnene som har barn er det rundt 7 prosent som har barn med flere enn en mann. Denne andelen

Figur 3.7. Førstegenerasjonsinnvandrere, etter ettårige aldersgrupper og landbakgrunn. 1. januar 1999



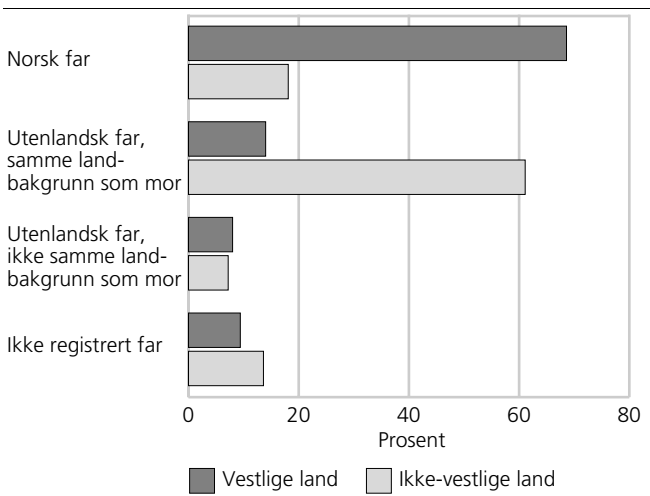
Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.8. Andre-generasjonsinnvandrere, etter ettårige aldersgrupper og landbakgrunn. 1. januar 1999



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.9. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med, etter kvinnenes landbakgrunn. 1. januar 1999. Prosent



Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

er tilnærmet lik blant kvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. Blant kvinnene i denne gruppen er det nærmere to tredjedeler hvor den ene faren er ukjent. Dette vil ofte være barn kvinnene har fått før de flyttet til Norge. I analysesammenheng utgjør ikke dette noen stor gruppe og for å gjøre resultatene mest mulig tolkbare er det kun en farsopplysning for hver kvinne⁴.

Figur 3.9 viser landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med, etter kvinnenes landbakgrunn.

Innvandrerkvinner fra vestlige land har i hovedsak fått barn med norske menn, mens kvinner fra ikke-vestlige land i hovedsak får barn med menn med samme nasjonalitet som dem selv.

Innvandrerkvinner bosatt i Norge 1. januar 1999

- Utgjør til sammen 90 000 kvinner.
- Innvandrerkvinner utgjør 8 prosent av alle kvinner i fruktbar alder.
- Kommer fra til sammen 195 land.
- Kvinner fra ikke-vestlige land utgjør majoriteten (62 prosent), men hele 10 prosent av alle innvandrerkvinnene kommer fra Sverige. Andre store nasjoner er Danmark (8 prosent), Pakistan (7 prosent) og Vietnam (5 prosent).
- Nærmere halvparten (48 prosent) kommer fra land med lik eller lavere fruktbarhetsnivå enn i Norge.
- En fjerdedel del kommer fra land hvor SFT var på 3,4 eller høyere.
- Over halvparten (56 prosent) har bodd i Norge i mindre enn 10 år. Blant kvinner fra vestlige land var det 44 prosent og blant kvinner fra ikke-vestlige land var det 63 prosent.
- Kun 5 prosent av innvandrerkvinnene er andre-generasjonsinnvandrere.
- Kvinner fra vestlige land har i hovedsak barn med norske menn, mens kvinner fra ikke-vestlige land i hovedsak har barn med menn med samme nasjonalitet som dem selv.

⁴ Rent datateknisk er dette gjort ved å trekke tilfeldig ut den ene av fedrene.

4. Hvor mange barn?

Av de nesten 60 000 barna som ble født i Norge i 1998 var nærmere 10 prosent født av kvinner med innvandrerbakgrunn. I dette kapitlet gir vi en oversikt over hvor mange barn ulike innvandrergrupper har. Dette gjør vi både i et periodeperspektiv og et kohortperspektiv. I periodeperspektivet vises SFT for årene 1997 og 1998 sammen, mens i et kohortperspektiv vises gjennomsnittlig barnetall for kvinner som er mellom 35 og 44 år.

4.1. Samlet fruktbarhetstall blant innvandrerkvinner i Norge

I denne delen gir vi en beskrivelse av SFT blant ulike grupper av innvandrerkvinner i Norge. SFT er et hypotetisk mål som estimerer hvor mange barn en kvinne gjennomsnittlig vil få etter endt fruktbarhetsalder basert på dagens fruktbarhetsnivå. Det er to forhold som gjør at SFT er et mer usikkert mål for innvandrerkvinner enn for hele befolkningen. Det ene er knyttet til inn- og utvandringen. Som en følge av stadig inn- og utvandring vil sammensetning av innvandrergruppene være i kontinuerlig endring. SFT er et mål som bl.a. forutsetter en stor og stabil befolkning. Gjennom den stadige endringen av sammensetningen er ikke denne forutsetningen fullverdig til stede. Ulik seleksjon av kvinner påvirker sammensetningen av ulike grupper. I noen perioder kommer det store grupper av flyktninger som allerede har fått barn før de kommer til Norge, mens i andre perioder er det større innslag av innvandring gjennom familiegjenforening og ekteskapsinngåelse.

Det andre forholdet er knyttet til alderssammensetningen. Innvandrerbefolkningen i Norge er foreløpig en relativt ung befolkning med en ujevn aldersfordeling. Selv om SFT blir regnet ut for aldersgrupper enkeltvis kan en ikke se bort fra at dette påvirker målet. Vi vet foreløpig lite om fødselsmønsteret til de store gruppene av unge kvinner som innvandret som barn og i hvilken grad de vil følge fødselsmønsteret til sine mødre eller om de i større grad vil ligne mer på jevnaldrende uten innvandrerbakgrunn.

Samlet fruktbarhetstall (SFT)

Det gjennomsnittlige antall levendefødte barn som under gjeldende fruktbarhetsforhold vil bli født av en kvinne som gjennomlever hele den fødedyktige perioden. Sum av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år.

Dette betyr at SFT ikke er et tilfredsstillende mål for å si noe om hvor mange barn en innvandrerkvinne vil ende opp med til slutt. Den er imidlertid egnet for å gi en beskrivelse av situasjon slik den ser ut på et gitt tidspunkt. SFT for ulike innvandrergrupper vil også avspeile reelle forskjeller mellom nasjonaliteter.

For å få store nok grupper har vi slått tall fra 1997 og 1998 sammen. Tallene er regnet ut fra middelfolkemengden (se ramme om fødselsrater) av kvinner 15 til 44 år. Selv om vi har slått to år sammen knytter det seg relativt stor usikkerhet til tallene. For å illustrere dette presenterer vi variasjonen i SFT med et 95 prosent konfidensintervall (se ramme om konfidensintervall). Dette innebærer at med 95 prosent sannsynlighet vil SFT for de ulike gruppene ligge innenfor konfidensintervallet. Jo mindre en gruppe er jo større blir konfidensintervallet, noe som viser at det er større usikkerhet i SFT til små grupper enn til større. For å ta hensyn til denne usikkerheten blir SFT presentert med en desimal, i stedet for to som er vanlig i andre sammenhenger.

Tabell 4.1 viser SFT etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn for årene 1997 og 1998 samlet. Land med flest innvandrerkvinner bosatt i Norge er tatt med enkeltvis.

SFT for årene 1997 og 1998 var for hele befolkningen 1,8. For førstegangsinnvandrere uten norsk bakgrunn var SFT 2,4, mens den for resten av befolkningen var 1,8. Barnefødsler blant innvandrerkvinner gir dermed relativt lite utslag på fruktbarhetsnivået for hele landet.

Tabell 4.1. Samlet fruktbarhetstall¹, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 1997 og 1998 samlet

Landbakgrunn	Samlet fruktbarhetstall	95 pst. konfidensintervall	Middelfolkemengden av kvinner 15-44 år ²
Hele befolkningen	1,8	(1,81-1,82)	919 407
Norge	1,8	(1,76-1,77)	857 725
Utlandet i alt	2,4	(2,41-2,44)	61 682
Vestlige land	1,9	(1,85-1,89)	19 940
Ikke-vestlige land	2,7	(2,65-2,68)	41 742
Norden	1,8	(1,80-1,85)	12 218
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	2,0	(1,98-2,06)	5 588
Øst-Europa	1,9	(1,84-1,90)	10 060
Nord-Amerika og Oseania	1,8	(1,69-1,82)	2 134
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia	2,9	(2,88-2,92)	31 682
Nord-Afrika ³	4,1	(3,95-4,20)	1 158
Øst-Afrika	3,8	(3,75-3,87)	2 559
Sør- og Vest-Afrika ⁴	2,6	(2,53-2,75)	1 172
Øst-Asia ⁵	1,5	(1,42-1,55)	1 552
Sørøst-Asia	2,3	(2,27-2,34)	8 529
Sør-Asia ⁶	3,2	(3,11-3,19)	9 947
Vest-Asia ⁷	3,6	(3,51-3,64)	3 754
Sør- og Mellom-Amerika	2,0	(1,96-2,08)	3 011
Somalia	5,2	(5,07-5,33)	1 323
Irak	4,8	(4,60-4,91)	845
Marokko.....	3,8	(3,68-3,95)	934
Pakistan	3,6	(3,53-3,65)	4 018
Sri Lanka	3,6	(3,52-3,69)	2 278
Tyrkia	3,1	(3,01-3,17)	2 193
India	2,7	(2,61-2,80)	1 272
Jugoslavia	2,7	(2,62-2,80)	1 914
Thailand	2,4	(2,32-2,49)	1 775
Filippinene	2,3	(2,23-2,37)	2 666
Nederland	2,3	(2,23-2,46)	716
Vietnam	2,3	(2,24-2,35)	3 764
Frankrike	2,2	(2,09-2,35)	466
Chile	2,1	(2,01-2,18)	1 583
Danmark	2,0	(1,92-2,01)	3 488
Island	1,9	(1,85-2,03)	1 012
Iran	1,9	(1,86-1,99)	2 123
Russland	1,9	(1,79-1,97)	939
Storbritannia	1,8	(1,75-1,89)	1 603
USA	1,8	(1,68-1,82)	1 644
Norge	1,8	(1,76-1,77)	857 725
Sverige	1,8	(1,77-1,85)	5 970
Tyskland	1,8	(1,69-1,83)	1 570
Finland	1,7	(1,64-1,77)	1 545
Polen	1,7	(1,64-1,76)	2 282
Kina	1,6	(1,54-1,71)	969
Bosnia-Hercegovina	1,6	(1,52-1,62)	2 946

¹ Her er SFT summen av femårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-44 år, multiplisert med fem. ² Alder ved utgangen av hendelsesåret.

³ Fra Marokko til Egypt. ⁴ Resten av Afrika. ⁵ Fra Kina/Taiwan og nordover. ⁶ Fra Iran til Bangladesh. ⁷ Inklusive Sentral-Asia.

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Fødselsrater

SFT i år t er lik summen av fødselsrater for 1- eller 5-årsgrupper:

$$(1) \quad S(t) = \sum_{x=15}^{44} f(x,t) = 5 \sum_{j=1}^7 F(j,t)$$

hvor x er alder ved utgangen av året (15,16, ..., 44 år), t er kalenderår, S(t) er samlet fruktbarhetstall (SFT) i år t, f(x,t) er fødselsrater for kvinner i alder x i år t, j er 5-årige aldersgrupper; j = 1, 2, ..., 7 (dvs. 15-19, 20-24, ...40-44 år) og F(j,t) er fødselsrate for 5-årig aldersgrupper nr. j; j = 1, 2, ..., 7. Fødselsrater kan regnes ut etter flere aldersbegrep⁵. De to vanligste i demografisk sammenheng er;

- alder (i fylte år) ved utgangen av kalenderåret (eller alder per 31. desember, som er det samme som alderen ved begynnelsen av neste kalenderår).
- alder (i fylte år) ved hendelsestidspunktet, her mors aldre ved fødselen.

Fruktbarhetsrater beregnet etter alder ved utgangen av året er et anslag på fruktbarheten i år t til kvinner som gjennomsnittlig ble født cirka x år før fødselen. Rater beregnet etter alder ved nedkomsten derimot er et anslag på fruktbarheten til kvinner som gjennomsnittlig ble født cirka $x + 1/2$ år før nedkomsten. Mors eksakte alder ved nedkomsten er derfor gjennomsnittlig et halvt år høyere når fødselene organiseres etter mors alder ved fødselen, enn når de organiseres etter mors alder ved utgangen av året. Dette fører til at fødselsrater beregnet etter mors alder ved fødselen vil ligge *over* de andre ratene for aldre hvor fruktbarheten øker med alderen og *under* for høyere aldre.

I den løpende befolkningsstatistikken, både nasjonalt og internasjonalt, er det alder ved fødselen som blir brukt. I et analyseformål er imidlertid ikke slike rater like godt egnet, da de ikke beskriver fruktbarheten til enkelte fødselskohorter. Derfor vil fruktbarhetsratene her være beregnet basert på alder ved utgangen av året.

En fødselsrate er et anslag for sannsynligheten for å få barn for kvinner i en gitt alder. En fødselsrate for et år beregnes som forholdet mellom antall fødsler til kvinner i alder x og antall kvinner i alder x, det vil si antall kvinner som er under risiko for å få barn. Risikobefolkningen kan også organiseres på flere måter. Når en beregner fødselsrater for alder x ved utgangen av året, brukes ofte antall kvinnen ved utgangen av forrige år som anslag på risikobefolkningen. Denne tilnærmingen tar imidlertid ikke hensyn til endringer i løpet av året på grunn av inn- og utvandring og dødsfall. For å ta hensyn til dette bruker en i stedet middelfolkemengden som er gjennomsnitt av antall kvinner ved utgangen av forrige år og antall kvinner ved utgangen av inneværende år.

SFT ville vært 0,05 lavere om vi hadde holdt innvandrerkvinnene utenfor. Dette er i hovedsak et resultat av at innvandrerkvinner fortsatt utgjør en relativt liten andel (8 prosent) av kvinner i fruktbar alder. At Norge ligger på fruktbarhetstoppen i Europa har altså lite å gjøre med barnefødselene til innvandrerkvinner. I Sverige hvor andelen innvandrerkvinner i fruktbar alder er nesten dobbelt så stor (15 prosent) var fruktbarhetsnivået i 1997-1998 lavt sammenlignet med Norge.

SFT for innvandrerkvinner fra vestlige og ikke-vestlige land er henholdsvis 1,9 og 2,7 barn per kvinne. For tredje verden samlet var SFT 2,9. Her er det imidlertid store variasjoner mellom regioner, hvor kvinner fra Nord-Afrika har det høyeste nivået (4,1) og kvinner fra Øst-Asia det laveste (1,5). Blant innvandrerkvinner fra enkeltland hadde kvinner fra Somalia det høyeste fruktbarhetsnivået med 5,2. Videre følger kvinner fra Irak (4,8), Marokko (3,8) og Pakistan og Sri Lanka (3,6). Det laveste fruktbarhetsnivået fant en blant kvinner fra Kina og Bosnia-Hercegovina (1,6), og Finland og Polen (1,7).

Konfidensintervall

For å anslå omfanget av tilfeldige utvalgsfeil beregner vi standardavviket for SFT. Standardavviket er lik

$$Sd(SFT) = \sqrt{Var(SFT)}$$

hvor

$$Var(SFT) = Var(f_{15}) + Var(f_{16}) + \dots + Var(f_{49})$$

hvor

$$Var(f_x) = \frac{f_x}{k_x}$$

der f_x er aldersspesifikke fruktbarhetsrate og k_x er antall kvinner på denne alderen

95pst. konfidensintervall for SFT er lik

$$[-1,96 * sd(SFT) + SFT, +1,96 * Sd(SFT) + SFT]$$

⁵ Det meste hentet fra Brunborg (1988).

Tabell 4.2. Samlet fruktbarhetstall, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 1994-1995¹ og 1997-1998

	1994-1995	1997-1998
Hele befolkningen	1,9	1,8
Norge	1,8	1,8
Utlandet i alt	2,6	2,4
Vestlige land	2,0	1,9
Ikke-vestlige land	2,8	2,7
Norden	2,2	1,8
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	1,9	2,0
Øst-Europa	2,3	1,9
Nord-Amerika og Oseania	1,8	1,8
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia	2,9	2,9
Somalia	5,5	5,2
Marokko.....	3,8	3,8
Pakistan.....	3,6	3,6
Sri Lanka.....	3,5	3,6
Jugoslavia.....	3,1	2,7
Tyrkia	2,8	3,1
Vietnam.....	2,8	2,3
Filippinene	2,3	2,3
Sverige	2,3	1,8
Bosnia-Hercegovina.....	2,2	1,6
Danmark	2,2	2,0
Chile	2,1	2,1
Storbritannia.....	2,1	1,8
Polen.....	2,0	1,7
Iran	1,9	1,9
Norge.....	1,8	1,8
USA.....	1,8	1,8

¹ Tall hentet fra Vassenden (1997).

Kilde: Befolkningsstatistikkssystemet, Statistisk sentralbyrå.

Når en sammenligner av fruktbarhetstallene til grupper av innvandrerkvinner og fruktbarhetstallene i deres opprinnelsesland, ser vi at fruktbarhetstallene blant innvandrergrupper bosatt i Norge i noen tilfeller ligger over fruktbarhetsnivået i hjemlandet. Dette gjelder både kvinner fra vestlige land og kvinner fra ikke-vestlige land. Her vil det være ulike mekanismer som har hatt betydning. To eksempler blant kvinner fra vestlige land er Nederland og Frankrike som på midten av 1990-tallet hadde et SFT på henholdsvis 1,5 og 1,7. Kvinner fra disse landene bosatt i Norge hadde et SFT på henholdsvis 2,2 og 2,3 i 1997-1998. At fruktbarheten er relativt mye høyere blant de som er bosatt i Norge enn den er i deres hjemland kan ha sammenheng med at en del av kvinnene bosatt i Norge er mer familieorienterte og mindre etablert på arbeidsmarkedet enn den øvrige befolkningen i deres hjemland. En skal heller ikke se bort ifra at en del kvinner fra disse landene har fått flere barn i Norge enn de ville fått hvis de ikke hadde flyttet, som en følge av gode muligheter for å kombinere egen yrkesdeltakelse og barneomsorg i Norge.

Når det gjelder kvinner fra ikke-vestlige land er fruktbarhetsnivået noe høyere blant kvinner bosatt i Norge enn det er i deres hjemland blant de kvinnene som kommer fra land hvor fruktbarheten har gått dramatisk

ned de siste årene. To eksempler er Marokko og Tyrkia. I løpet av de siste 20 årene er SFT mer enn halvert, fra 6,9 til 3,3 i Marokko og fra 5,8 til 2,6 i Tyrkia. I begge disse landene har det vært en overgang fra et "tradisjonelt" til et mer "moderne" familieføremønster. Dette har vært en overgang som ikke synes å ha vært like sterk blant kvinner bosatt i Norge, hvor SFT ligger noe høyere. Dette kan ha sammenheng med at kvinnene bosatt i Norge ikke i samme grad er del i hjemlandets utvikling som kvinnene som forblir i hjemlandet er, og at de kanskje i større grad opprettholder tradisjonelle oppfatninger av familie og fruktbarhet, enn de ville gjort hvis de ikke hadde flyttet til Norge.

Hvis vi sammenligner SFT fra 1997 og 1998 med tall fra 1994 og 1995, ser vi at det er små endringer i SFT i de ulike innvandrergruppene (tabell 4.2). Selv om vi ikke kan utelukke at variasjonene i tabellen skyldes tilfeldigheter pga. ulik sammensetning av gruppen og ulik alderssammensetning, kan vi generelt si at det har vært en liten nedgang i SFT både i hele befolkningen (fra 1,9-1,8) og blant innvandrerkvinner fra vestlige (fra 2,0-1,9) og ikke-vestlige land (fra 2,8-2,7). Dette er imidlertid ikke en indikasjon på endringer i fruktbarheten til en innvandrerinne, men for grupper av kvinner hvor endringene i fruktbarheten kan skyldes endringer i sammensetningen av den enkelte gruppe. Når en skal studere hvorvidt innvandrerkvinner endrer fruktbarhet etter innvandring er det nødvendig å ta hensyn til hvor lenge den enkelte kvinne har bodd i Norge.

4.2. Gjennomsnittlig barnetall

Barnetallet vil endre seg så lenge kvinnene i en fødselskohort fortsatt får barn. Først når naturen har sagt stopp, rundt 50-årsalderen, er det gitt hvor mange barn kvinner født i et bestemt år har fått i gjennomsnitt. Det vil derfor være for tidlig å gjøre opp endelig status ved å ta utgangspunkt i gjennomsnittlig barnetall ved 35-44-årsalder. En stor del i denne aldersgruppen er imidlertid ferdige med barnefødsle og kan dermed gi oss et bilde av forskjeller mellom grupper.

Når en skal tolke gjennomsnittlig barnetall blant innvandrergrupper er det to forhold som er viktig å understreke. For det første avspeiler barnetallet en fødselsaktivitet som fant sted for 10-20 år siden. Dette innebærer at aktualiteten i forhold til det som skjer i dag er liten og at de kvinnene som nå får barn ikke nødvendigvis følger sine forgjengers spor. Dette er spesielt aktuelt for en så foranderlig gruppe som innvandrere (Vassenden 1997). For det andre er mange av barna kommet til verden i utlandet, slik at det ikke er innvandrerkvinneres fruktbarhet i Norge tallene viser (ibid.).

Tabell 4.3. Gjennomsnittlig antall barn, etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn. 35-44 år. 1. januar 1999

Landbakgrunn	Antall barn i gjennomsnitt	Prosentandel av barn født i Norge	Prosentandel uten barn	Prosentandel med minst 4 barn	Prosentandel gift noen gang	Kvinner
Hele befolkningen	2,0	..	13	8	80	312 509
Norge	2,0	..	12	7	79	289 041
Utlandet i alt.....	2,1	63	16	14	88	23 468
Vestlige land	1,8	73	22	7	78	8 466
Ikke-vestlige land.....	2,2	56	13	18	94	15 002
Norden	1,7	72	23	6	70	4 829
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	1,9	76	20	8	86	2 625
Øst-Europa	1,8	45	15	8	94	4 081
Nord-Amerika og Oseania	1,8	68	21	7	93	1 012
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia ..	2,4	59	13	21	95	10 921
Nord-Afrika ¹	3,0	68	12	37	98	406
Øst-Afrika	2,9	51	15	34	86	642
Sør- og Vest-Afrika ²	2,1	66	15	13	93	384
Øst-Asia ³	1,5	60	17	3	96	678
Sørøst-Asia	2,0	59	18	14	94	3 218
Sør-Asia ⁴	2,8	63	8	28	97	3 362
Vest-Asia ⁵	3,0	51	9	34	97	987
Sør- og Mellom-Amerika	2,1	53	10	11	90	1 244
Somalia.....	3,9	30	9	57	93	287
Pakistan	3,7	76	5	55	99	1 325
Irak.....	3,6	17	9	46	97	212
Marokko.....	3,2	74	11	43	98	317
Tyrkia.....	3,0	56	6	34	97	535
Jugoslavia	2,8	33	9	31	95	714
Vietnam.....	2,7	58	9	32	90	1 099
Chile.....	2,3	47	6	11	86	679
Iran.....	2,2	29	10	11	94	786
Island.....	2,2	44	11	11	78	424
Sri Lanka.....	2,1	59	10	9	96	670
India	2,1	83	10	8	97	518
Frankrike.....	2,0	68	14	6	77	175
Bosnia-Hercegovina.....	2,0	10	8	5	93	1 104
Nederland	1,9	73	20	10	84	336
Storbritannia.....	1,9	71	19	7	90	770
USA.....	1,8	64	20	7	94	782
Danmark.....	1,8	77	19	7	73	1 472
Tyskland	1,7	76	25	8	82	728
Filippinene	1,7	77	19	5	96	1 205
Sverige.....	1,6	70	26	5	63	1 897
Finland.....	1,5	75	29	4	67	744
Polen	1,4	67	17	2	96	1 137
Kina.....	1,4	55	16	3	97	401
Thailand.....	1,3	58	31	4	97	756
Russland	1,1	25	26	1	96	349

¹ Fra Marokko til Egypt. ² Resten av Afrika. ³ Fra Kina/Taiwan og nordover. ⁴ Fra Iran til Bangladesh. ⁵ Inklusive Sentral-Asia.

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3 viser gjennomsnittlig antall barn etter landbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn mellom 35 og 44 år.

Innvandrerkvinner som ved inngangen til 1999 var i alderen 35-44 år hadde i gjennomsnitt 2,1 barn, mens den for resten av befolkningen var 2,0. Gjennomsnittlig antall barn for innvandrerkvinner fra vestlige og ikke-vestlige land er på henholdsvis 1,8 og 2,2 barn. Når en sammenligner fruktbarheten til kvinner i vestlige og ikke-vestlige land i aldersgruppene 35-39 år og 40-44 år hver for seg er forskjellene noe større i aldersgruppen 40-44 år enn i aldersgruppen 35-39 år. Det er grunn til å tro at forskjellene mellom kvinner fra

vestlige og ikke-vestlige land vil øke noe etter opptellingen og at kvinner fra ikke-vestlige land i større grad vil forsette å få barn også etter fylte 44 år.

At innvandrerkvinner fra vestlige land har et lavere barnetall enn den øvrige befolkningen må ses i sammenheng med den relativt høye andelen kvinner uten barn i denne gruppen. Når det er høy andel barnløse kvinner i en gruppe trekker dette ned barnetallet når en ser hele gruppen under ett.

Gjennomsnittlig barnetall blant kvinner (35-44 år) fra tredje verden er 2,4 barn, men her er det store regionale og nasjonale forskjeller. Det varierer fra 1,5

til 3,0 barn i gjennomsnitt blant kvinner fra henholdsvis Øst-Asia og Nord-Afrika og Vest-Asia. Blant kvinner fra enkeltasjoner i aktuell alder er det kvinner fra Somalia med 3,9 barn som har flest. Videre følger kvinner fra Pakistan (3,7) og kvinner fra Irak (3,6). I gruppene med høye barnetall er det også en svært høy andel av kvinnene som er gift, noe som tyder på at dette er grupper hvor familieliv har en spesielt stor betydning.

Når en sammenligner gjennomsnittlig barnetall blant kvinner mellom 35 og 44 år med SFT ligger gjennomsnittlig barnetall på et generelt lavere nivå enn SFT i de ulike innvandrergruppene. Det motsatte er imidlertid tilfelle blant kvinner uten innvandrerbakgrunn. Gjennomsnittlig barnetall og SFT blir ikke regnet ut fra de samme kvinnene. Gjennomsnittlig barnetall regnes ut fra bestemte aldersgrupper og hvor mange barn disse kvinnene har fått til sammen på et gitt tidspunkt. SFT regnes ut fra hvor mange barn som blir født av kvinner i ulike aldersgrupper i et bestemt år.

For kvinner uten innvandrerbakgrunn har det vært en svak nedgang i kohortfruktbarheten. Dette innebærer at fruktbarheten i de aktuelle aldersgruppene (35-44 år) er høyere enn den er i et vektet gjennomsnitt av befolkningen som SFT er regnet ut fra. At SFT ligger på et relativt høyere nivå enn gjennomsnittstallene i ulike innvandrergupper viser at SFT ikke er et tilfredsstillende mål for å si noe om hvor mange barn kvinner i ulike innvandrergupper vil ende opp med til slutt. Dette har som vi har vært inne på tidligere sammenheng med at det er større tilfeldigheter knyttet til befolkningen i ulike innvandrergupper enn i den totale befolkningen, som følge av at sammensetningen av ulike innvandrergupper er under systematisk endring.

Hvor mange barn?

- 10 prosent av alle barn som ble født i 1998 var født av innvandrerkvinner.
- SFT for årene 1997 og 1998 var for hele befolkningen 1,8.
- SFT ville vært 0,05 lavere om vi holdt innvandrerkvinner utenfor.
- Kvinner fra Nord-Afrika har høyest SFT (4,1), mens kvinner fra Øst-Asia (1,5) har lavest. Kvinner fra Norden og Nord-Amerika ligger på samme nivå som norske kvinner (1,8).
- Av enkeltland ligger kvinner fra Somalia (5,2), Irak (4,8) og Marokko (3,8) i den ene enden av skalaen og kvinner fra Polen (1,7), Kina (1,6) og Bosnia-Hercegovina (1,6) i den andre enden av skalaen.
- Gjennomsnittlig barnetall blant kvinner mellom 35-44 år ligger lavere enn SFT, og viser at SFT ikke er et tilfredsstillende mål for å si noe om hvor mange barn kvinner i ulike innvandrergupper vil ende opp med. Det kan imidlertid gi et godt bilde av variasjoner og reelle forskjeller mellom ulike grupper på et gitt tidspunkt.

5. Endringer i fruktbarheten etter innvandring

Et sentralt spørsmål i et integreringsperspektiv er hvorvidt innvandrerkvinner endrer fruktbarhet ved eller etter at de har innvandret til Norge. I dette kapittelet skal vi se nærmere på dette spørsmålet gjennom ulike analyser. Når en skal studere endringer i fruktbarheten etter innvandring er det viktig å ta hensyn til hvilke forhold som påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner. På samme måte som blant den øvrige befolkningen vil fruktbarheten til kvinner som har innvandret til Norge være påvirket av både individuelle og strukturelle forhold. I tillegg kan innvandrerkvinnens fruktbarhet påvirkes av forhold knyttet til selve innvandringen.

Det generelle utgangspunktet i analyser av hvilke faktorer som påvirker kvinners fruktbarhet er at kvinners livsløp er forankret i et nettverk av økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle forhold. Dette er rammebetingelser som er i kontinuerlig endring, og vil være forskjellig i ulike kohorter og livsfaser. Kvinner som har innvandret til Norge vil i tillegg ta med seg viktige komponenter fra deres opprinnelige land som vil påvirke fruktbarheten i det nye landet.

Kapittelet inneholder to ulike analyser. Den ene er knyttet til fruktbarhetsprosessen rundt selve innvandringstidspunktet. Utgangspunktet for analysen er en antakelse om at fruktbarheten reduseres like før og ved selve innvandringstidspunktet, for så å øke igjen for å kompensere for tidligere utsatte barnefødsler. I analysen blir det regnet ut fødselsrater for tre år før ankomst til Norge, selve ankomståret og tre år etter ankomst. Den andre analysen er knyttet til hvordan innvandringsprosessen påvirker fruktbarheten etter som botid i Norge øker. Utgangspunktet for denne analysen er en antakelse om at fruktbarheten til en innvandrerinne blir mer lik den øvrige befolkningen etter som botid i det nye landet øker. For å studere dette vil det bli gjort multivariate analyser av hvilke faktorer som påvirker barnetallet til innvandrerkvinner. Før vi presenterer resultater fra de ulike analysene skal vi starte med å redegjøre for noen resultater fra andre internasjonale studier innenfor dette temaet. Både relativt og absolutt er innvandring av større betydning i mange andre land, og forskning

rundt innvandrerfruktbarhet har en lang internasjonal tradisjon.

5.1. Hva påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner?

I studier av innvandrere tar en gjerne til orde for at økt botid i det nye landet vil bidra til likere materielle forhold, og at innvandrergrupper tar opp i seg de normer og verdier som finnes i den øvrige befolkningen. I studier av fruktbarhet blant kvinner med innvandrerbakgrunn står teorier som kan forklare demografisk konvergens sentralt. En konvergens i fruktbarhetsnivået mot det som er vanlig i den øvrige befolkningen innebærer at innvandrergrupper tilpasser seg det fruktbarhetsmønsteret som er rådende i den øvrige befolkningen (Kahn 1988, Ford 1990, Blau 1992). Gjennom en tilpassningsprosess vil sosioøkonomiske, politiske, familiepolitiske og likestillingspolitiske, samt arbeidsmarkedet i stadig større grad påvirke fruktbarheten på samme måte som den øvrige befolkningen. Dette innebærer at det er større sannsynlighet for at en kvinne som har bodd i Norge i for eksempel 20 år har likere fruktbarhet som den øvrige befolkningen, enn en kvinne som har bodd i Norge halve tiden, gitt at de var på samme alder.

Det er to aspekter knyttet til antakelsen om at fruktbarheten til innvandrerkvinner blir mer lik den øvrige befolkningen etter som botid i det nye landet øker. Det ene dreier seg om hvordan kvinner som innvandrer til Norge tilpasser seg et norsk fruktbarhetsmønster etter økt botid i Norge. Dette er kvinner som er i fruktbar alder når de flytter til Norge. Avhengig av hvor i livsløpet kvinnene er når de innvandrer, vil botid ha ulik betydning for deres fruktbarhet. Noen kvinner flytter til Norge på midlertidig basis, enten for å studere eller jobbe og venter med å få barn til de har returnert til hjemlandet. Andre kvinner innvandrer til Norge nettopp for å inngå ekteskap og vil få barn relativt raskt etter at de ankommer. Typiske eksempler er at de får oppholdstillatelse ved familiegjenforening eller inngåelse av ekteskap. Andre igjen har fått de barna de ønsker før de innvandrer.

To sentrale spørsmål

- På hvilken måte vil kvinner som innvandrer til Norge i fruktbar alder tilpasse seg et norsk fruktbarhetsmønster med økende botid i Norge?
- Vil andregenerasjonsinnvandrere følge et fruktbarhetsmønster som ligner på førstegenerasjonsinnvandrere eller vil de i større grad ligne på befolkningen for øvrig?

Det andre aspektet knytter seg til hvorvidt andregenerasjonsinnvandrere følger et fruktbarhetsmønster som ligner på førstegenerasjonsinnvandrere eller om de i større grad ligner på befolkningen for øvrig. I analyser av tyrkiske og marokkanske kvinner i Belgia finner en at unge kvinner i dag ønsker seg, og får, mindre familier enn hva deres foreldre hadde. Dette blir både satt i sammenheng med økt alder ved ekteskapsinngåelse og dermed utsettelse av barnefødsler, samtidig som ønsket om lavere barnetall realiseres gjennom moderne prevensjonsmidler (Schoenmaeckers et al 1999).

Det vil være spesielt interessant å studere fødselsmønsteret til de unge kvinnene som bokstavelig talt er født inn i to kulturer sammenlignet med jevnaldrende uten innvandringsbakgrunn. Dette gjelder både kvinner som er født i Norge og de som innvandret som helt unge, og dermed har hatt hele sin oppvekst og sosialisering i Norge. Mellom disse gruppene finner en de kvinnene som innvandret før de var kommet i fruktbar alder, men som likevel har hatt store deler av sin oppvekst i sitt opprinnelsesland. Innvandrerbefolkningen i Norge er en relativt ung befolkning. Dette gjelder spesielt kvinner fra ikke-vestlige land. Det store flertallet av andregenerasjonsinnvandrere er fortsatt så unge at det er for tidlig å gjøre opp status om fruktbarhetsmønsteret, men ved å gjøre målinger på yngre alderstrinn vil en kunne gjøre noen antakelser om utviklingen.

5.1.1. Betydningen av fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet

I studier hvor en har studert hvilke faktorer som har betydning for fruktbarheten til innvandrerkvinner finner en at fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet er en viktig faktor. I studier fra USA har en gjort antakelser om at kvinner som kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er høyt, vil når de innvandrer i utgangspunktet ha preferanser i forhold til en høyere fruktbarhet enn andre, men at de gradvis vil tilpasse seg fruktbarhetsnivået i det nye landet (Kahn 1988, 1994).

I disse studiene finner en både en tilpasningseffekt og en effekt av opprinnelseslandet blant innvandrerkvinner i USA. Kvinner fra land med høyt fruktbarhetsnivå (her Mexico og andre latinamerikanske land) ser ut til å redusere fruktbarhetsnivået etter som botid øker, men det ser også ut til at fruktbarhetsnivået i

deres opprinnelsesland fortsetter å påvirke deres fruktbarhet etter en lang periode i USA. Samtidig finner en at noen innvandrerkvinner fra land med høyt fruktbarhetsnivå (noen asiatiske land) enten har lik eller lavere fruktbarhet enn den øvrige befolkningen. Dette blir forklart gjennom høy grad av seleksjon blant disse kvinnene. Gjennom deres sosioøkonomiske posisjon med høyt utdanningsnivå og høy inntekt vil dette være kvinner som sannsynligvis også ville hatt lavere fruktbarhet i sitt hjemland om de ikke hadde innvandret (Kahn 1994).

I Europa ser en de samme tendensene som i USA. I en studie av innvandrere i Europa finner en at når fruktbarhetsnivået blant innvandrerkvinnene sammenlignes med fruktbarhetsnivået i deres opprinnelsesland finner man en nedgang, selv om den ikke er like sterk blant alle grupper. En ser blant annet at innvandrere innenfor Europa tilpasser seg raskere enn innvandrere fra land utenfor Europa, som viser en mer gradvis og variert transisjon (Coleman 1994).

Som vi har vært inne på tidligere er det en velkjent hypotese at bevegelse fra et "tradisjonelt" til mer "moderne" omgivelser vil akselerere transisjonen til et mer moderne familiedanningsmønster. Som del av den demografiske transisjonen har det i løpet av de siste tiårene skjedd dramatiske endringer i fruktbarheten i land hvor fruktbarhetsnivået er langt høyere enn i Norge. Et eksempel er Marokko hvor SFT er halvert fra 6,9 i 1974-1975 til 3,3 i 1994-1995 (jf. vedleggstabell A1.). Når en skal gjøre analyser av hvorvidt innvandrerkvinner tilpasser seg fruktbarheten til den øvrige befolkningen etter som botid i Norge øker, er det viktig å være klar over at en del av de endringene i fruktbarheten en finner også ville ha skjedd om de ikke hadde flyttet fra sitt opprinnelsesland.

Tidligere har vi sett at nærmere halvparten av kvinnene med innvandrerbakgrunn i Norge kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er lik eller lavere enn i Norge. Dette må ses i sammenheng med at det i hovedsak er vestlige land og at Norge har et relativt høyt fruktbarhetsnivå i europeisk sammenheng. Ut fra en

Det globale perspektiv

I store deler av verden har det i løpet av de siste tiårene skjedd dramatiske endringer i fruktbarheten. Også i land hvor fruktbarhetsnivået er langt høyere enn i den vestlige verden har det vært en nedgang i barnetallet. En del av de endringene en finner kan ikke utelukkende ses som en del av en tilpasningsprosess, men en endring som også kunne ha skjedd om de ikke hadde flyttet fra sitt hjemland.

To antakelser

1. Det vil være rimelig å anta at fruktbarheten til kvinner som kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er lavere enn i Norge vil øke etter som botid i Norge øker.
2. Det vil være rimelig å anta at fruktbarheten til kvinner som kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er høyere enn i Norge vil gå ned etter som botid i Norge øker.

tilpasningsteori og forventninger om endringer i fruktbarhetsnivået vil en kunne anta at fruktbarheten til kvinner som kommer fra land hvor fruktbarhetsnivået er lavere enn i Norge vil øke etter økt botid i Norge. Tilsvarende vil en kunne forvente at barnetallet går ned etter økt botid i Norge blant kvinner hvor fruktbarhetsnivået er høyere enn i Norge.

5.1.2. Andre faktorer

Det vil være ulike holdninger til familie og fruktbarhet i ulike land. Betydningen av ulike verdier og holdninger har i liten grad vært brukt i studier av fruktbarhetstrender blant innvandrere fra tredje verden til Europa. Dette betyr at det er lite kunnskap om hvordan faktorer som preferanser i familiestørrelse, kjønn på barn og holdninger til kvinnerollen og til bruk av prevensjon påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner i vestlige land.

I en del land er familien og samfunnet for øvrig organisert etter et generasjons- og kjønns hierarki. Familien er grunnenheten i samfunnet og individet deltar i samfunnet først og fremst som medlem av en familie. Dette er gjerne patriarkalske samfunn, hvor kjønnsrollene er hierarkiske og komplementære. Mannen har høyere status enn kvinnen og kjønnene har ulike roller som skal utfylle hverandre (Bredal 1998). Det er ikke gitt at familiepolitiske tiltak og likestillingspolitikkenes intensjoner, som har hatt stor betydning for fruktbarhetsmønsteret i Norge, vil bli sett på som relevant i familier med en annen oppfatning.

I demografisk sammenheng er religion blitt brukt som en faktor som har betydning for fruktbarheten blant innvandrerkvinner. I studier av fruktbarheten i Europa har en skilt mellom innvandrerkvinner fra muslimske land og innvandrerkvinner fra land med andre ledende religioner. En finner at innvandrerkvinner fra muslimske land har høyest fruktbarhet og lavest nedgang blant innvandrerbefolkningen i Europa (Coleman 1994). Det er mange aspekter ved islam som oppmuntrer til høy fruktbarhet og det å ha mange barn blir gjerne oppfattet som en velsignelse (Vogt 1995). I en vestlig kontekst er det lett å knytte den høye fruktbarheten til kvinners posisjon, deres lave utdanningsnivå og lave arbeidsdeltakelse (Hollis 1982).

5.2. Fruktbarheten rundt innvandringstidspunktet

Fruktbarheten rundt innvandringstidspunktet har vært fokus for flere internasjonale studier. Når en kvinne flytter fra et land til et annet innebærer det en total forandring av tilværelsen. Avhengig av hvor i livsløpet kvinnen befinner seg, kan denne forandringen påvirke fruktbarhetsprosessen. Fra tidligere forskning er det vist at fruktbarheten svinger betraktelig i perioden rundt ankomsten til et nytt land (Kahn 1994, Ford 1990, Carlson 1985). Den generelle antakelsen går ut på at fruktbarheten vil reduseres like før og ved selve innvandringen. Dette blir knyttet til stress, eventuelt separasjon fra ektefelle, senere ekteskap eller at kvinnen ikke vil flytte når hun er gravid. Når den forstyrrende effekten av selve innvandringen har passert forventer en at fruktbarheten vil få et normalt tempo og muligens også en økning for å kompensere for tidligere utsatte barnefødsler.

Dette innebærer at fruktbarheten mest sannsynlig vil øke like etter innvandringen, for så å avta når utsatt fruktbarhet er kompensert for. Mange kvinner som kommer til Norge er i en alder hvor det er naturlig å etablere seg med familie. I mange tilfeller skjer dette gjennom familiejenforening. En del som har fått opphold i Norge var allerede gift i hjemlandet, mens andre har giftet seg med en hjemmefra på et senere tidspunkt. Når paret så gjenforenes i Norge, kanskje etter flere års venting, er det naturlig at de vil ha høy fruktbarhet i noen år (Vassenden og Østby 1989). Det er blitt trukket paralleller til at det blant den øvrige befolkningen i Norge er mange kvinner som får barn like etter at de har giftet seg eller foretatt en flytting. Fruktbarheten i et nybygd boligområde vil også være høyere de første årene etter innflyttingen enn det den vil bli senere (Vassenden 1997).

I en studie fra USA ser en at fruktbarheten til innvandrere økte etter ankomst som en følge av at de gjorde opp for fødsler og giftermål som hadde blitt utsatt på grunn av innvandringen (Ford 1990). Fra Australia har en lignende funn som viste at et midlertidig avbrudd i barnefødsler ved innvandringstidspunktet, men at senere fruktbarhet i mindre grad var påvirket (Carlson 1985).

Problemet med de studiene som er nevnt over er at de har begrensninger i forhold til nøyaktigheten rundt innvandrings- og fødselstidspunkt. Analysene som er gjort i denne rapporten er imidlertid basert på registerdata som inneholder detaljerte fruktbarhets- og innvandringshistorier. For å studere endringer i fruktbarhetsprosessen rundt innvandringstidspunktet har vi regnet ut fødselsrater for tre år før ankomst til Norge, selve ankomståret og tre år etter ankomst. Her er fødselsratene regnet ut fra antall kvinner ankommet i samme år. For å unngå periodeeffekter har vi regnet ut gjennomsnittet for de siste ti årene. Vi har regnet ut separate fødselsrater for kvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. Fødselsratene blir presentert i tabell 5.1.

Fødselsrate

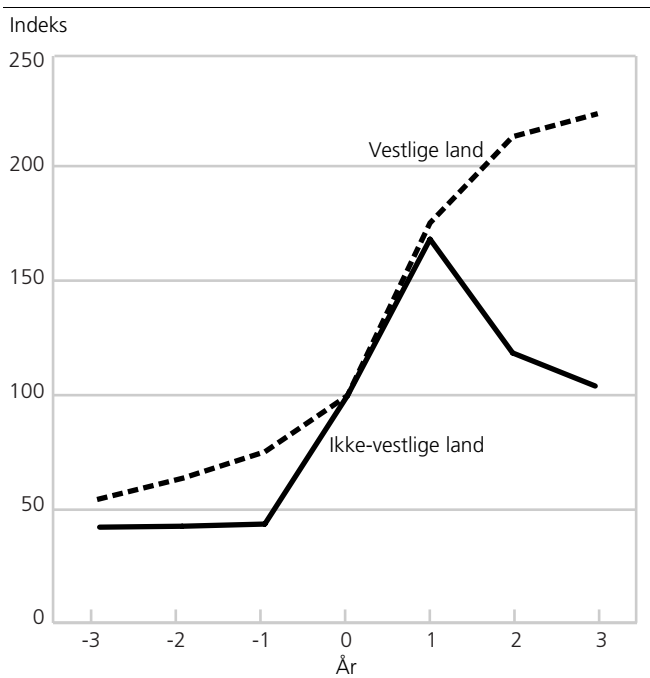
En fødselsrate for et år beregnes som forholdet mellom antall fødsler til kvinner i alder x og antall kvinner i alder x.

Tabell 5.1. Fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter landbakgrunn. Per 1 000 kvinner

	Vestlige land	Ikke-vestlige land
-3	29,86	41,54
-2	34,92	41,96
-1	41,44	42,94
0	55,26	100,27
1	97,77	170,16
2	119,48	119,36
3	124,50	104,58

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.1. Relative fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter landbakgrunn. Basisår = ankomstår



Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Fødselsratene i tabellen viser at fruktbarheten er lav i årene før innvandring til Norge. Dette gjelder både kvinner fra vestlige og kvinner fra ikke-vestlige land. For kvinner fra ikke-vestlige land er det en relativt kraftig økning i fruktbarheten i selve innvandringsåret, som fortsetter det første året etter ankomst. I de to påfølgende årene går fruktbarheten ned, hvor den kraftigste nedgangen skjer andre året etter ankomst. I det tredje året ser fruktbarheten ut til å flate mer ut. Blant innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land går altså fruktbarheten mest opp det året de innvandrer og det første året etter ankomst, for så å gå relativt raskt ned etter det tredje året etter innvandringen.

For kvinner fra vestlige land er det også en liten økningen i fruktbarheten i innvandringsåret, men ikke på samme nivå som blant kvinner fra ikke-vestlige land. Fruktbarhetsnivået øker deretter relativt jevnt i de neste årene etter innvandringen. Tendensene er dermed klart forskjellig mellom kvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. Fruktbarheten akselererer raskere rundt og etter selve innvandringen blant kvinner fra ikke-vestlige land, mens kvinner fra vestlige land har en mer jevn økningen etter innvandringen.

Vi har gjort fødselsratene relative ved å lage en indeks med innvandringsåret som basis. Dette blir presentert i figur 5.1. Figuren viser at det er mindre endringer i fruktbarheten blant kvinner fra vestlige land enn blant kvinner fra ikke-vestlige land ved ankomst, men det er en betydelig økningen første året etter ankomst i begge gruppene. Blant kvinner fra ikke-vestlige land går dermed fødselsratene noe ned igjen, mens det blant kvinner fra vestlige land fortsetter å øke.

Resultatene tyder på at det er forhold knyttet til selve innvandringen som påvirker fruktbarheten. En del kvinner flytter til Norge gjennom familiegjennforening, dette gjelder spesielt kvinner fra ikke-vestlige land. Mange vil gjenoppta eller videreføre et ekteskap og det vil være naturlig at en bruker de første årene etter ankomst til å kompensere for mulige utsatte fødsler. Andre kvinner innvandrer nettopp for å inngå ekteskap og fruktbarhetsnivået er vanligvis høyere de første årene etter ekteskapsinngåelse. Andre kvinner igjen flytter til Norge sammen med sine familier uten at dette nevneverdig påvirker fruktbarhetsprosessen. Noen vil også kunne finne sine menn etter at de har flyttet til Norge.

Noe overraskende er det at fruktbarheten øker relativt raskt samme år som innvandringen blant kvinner fra ikke-vestlige land. Dette innebærer at mange av disse kvinnene vil være gravide ved innvandringen. Disse resultatene støtter ikke antakelsen om at selve innvandringen skaper avbrudd i fruktbarheten. Som vi har vært inne på over er det mange grunner til at en kvinne innvandrer og prosessene rundt familie-etableringen vil være komplekse.

For å studere i hvilken grad bakgrunn for innvandringen påvirker fruktbarheten rundt innvandringen har vi regnet ut fødselsrater for kvinner som er flyktninger⁶ og de som ikke er det blant kvinner fra ikke-vestlige land.

Tabell 5.2 viser at det er store forskjeller i fruktbarhetsmønsteret rundt innvandringstidspunktet mellom de som innvandret som flyktninger og de som ikke er det blant kvinner fra ikke-vestlige land. Kvinner som innvandret som flyktninger har en generelt høyere

⁶ For nærmere definisjon av flyktning se avsnitt 1.2.

fruktbarhet i årene før innvandringen enn kvinner som ikke er flyktninger. De har også en langt mindre økning i fruktbarheten i innvandringsåret. Dette kan tyde på at kvinner som innvandrer som flyktninger i større grad har innvandret sammen med sin familie, mens kvinner som ikke er flyktninger har flyttet til Norge gjennom familiejenforening. Som vi har vært inne på tidligere vil det være naturlig at fruktbarheten er høyere blant par som gjenforenes eller som er nygifte enn blant andre.

Tabell 5.2. Fødselsrater for årene før og etter ankomst, og i selve ankomståret, etter bakgrunn for innvandringen blant kvinner fra ikke-vestlige land. Per 1 000 kvinner

	Flyktninger	Ikke-flyktninger
-3	60,66	23,14
-2	60,88	22,61
-1	57,42	30,07
0	92,14	111,22
1	144,75	196,58
2	106,04	133,63
3	95,95	116,61

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Fruktbarheten rundt innvandringstidspunktet

- Fruktbarheten er lavere de siste årene før innvandring enn de første årene etter. Dette gjelder både kvinner fra vestlige land og kvinner fra ikke-vestlige land.
- Kvinner fra ikke-vestlige land har en relativt kraftig økning i fruktbarheten i samme året som de flytter til Norge, mens kvinner fra vestlige land har en jevn økning fra første året etter ankomst.
- Kvinner som innvandret som flyktninger har generelt høyere fruktbarhet i årene før innvandring enn de som ikke er flyktninger hvor fruktbarheten øker dramatisk fra det året de innvandrer.
- Forhold knyttet til selve innvandringen påvirker kvinnenes fruktbarhet i denne perioden. Kvinner som flytter til Norge for å gjenoppta eller inngå ekteskap får følgelig raskere barn etter ankomst enn kvinner som flytter sammen med sin familie eller alene.

5.3. Multivariate analyser av fruktbarheten og botid

I denne delen skal vi se nærmere på hvordan innvandringsprosessen påvirker fruktbarheten med økende botid i Norge. Analysen tar utgangspunkt i antakelsen om at fruktbarheten til kvinner som innvandrer til Norge blir mer lik den øvrige befolkningen etter som botid i Norge øker. Den avhengige variabelen er forventet gjennomsnittlig barnetall. Modellen blir estimert ved å bruke vanlig lineær regresjon (minste kvadraters metode).

Botid er regnet i år etter innvandringstidspunktet. Botid vil ha ulik betydning for fruktbarheten til innvandrerkvinner avhengig av hvor i livsløpet hun er når hun kommer til Norge. Det vil være en sterk interaksjon mellom botid og alder. For kvinner som er kommet til Norge mens de ennå er unge vil ha bodd i Norge i flere år før det er aktuelt å få barn. For å ta hensyn til dette er analysene i denne delen gjort kun på kvinner som innvandret til Norge mens de var i fruktbar alder, det vil si fra 15 år og eldre. For å ta hensyn til interaksjonen mellom botid og kvinnens alder har vi gjort separate analyser for ulike aldersgrupper hvor resultater for kvinner i aldersgruppen 35-44 år (35-39 år, 40-44 år) blir presentert. Dette er en aldersgruppe som i stor grad er ferdig med sine barnefødsler. For kvinner i denne aldersgruppen som har vært i Norge i 15-20 år vil det være stor sannsynlighet for at de har flyttet til Norge før de fikk barn, mens kvinner som bare har vært her noen år kan være ferdig med barnefødsle før de innvandret. For å ta hensyn til at det er en ikke-lineær sammenheng mellom botid og forventet barnetall er botid kvadrert i modellen. Kvadratfunksjonen vil beskrive hvorvidt regresjonslinjen er konkav eller konvens.

Fra tidligere studier har det vært vist at også andre variable har betydning for fruktbarheten til innvandrerkvinner. Slike variable er det kontrollert for i modellen. Det blir gjort separate analyser av kvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. Blant de vestlige landene skiller vi mellom kvinner fra nordiske land, Vest-Europa og Nord-Amerika og Oseania. Blant de ikke-vestlige landene skiller vi mellom kvinner fra tredje verden og Øst-Europa.

Som mål på fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet til innvandrerkvinnene har vi brukt SFT i opprinnelseslandet hentet fra FNs befolkningstall 1997. Her vil det selvfølgelig ha skjedd endringer siden kvinnene flyttet til Norge, uten at dette blir kontrollert nærmere for. I vedleggstabell A1 viser vi imidlertid en oversikt over fruktbarhetsutviklingen siden 1970 i opprinnelseslandet til kvinner med innvandrerbakgrunn.

Det er skilt mellom kvinner som kom som flyktninger og de som ikke gjorde det. Bakgrunn for innvandringen vil kunne legge føringer på innvandrerkvinnenes fruktbarhetsprosess rundt innvandringen. Hver fjerde første-generasjonsinnvandrerkvinner er flyktning og 41 prosent av kvinnene fra ikke-vestlige land. Blant de som ikke er flyktninger vil det være mange ulike grunner til å komme til Norge. En del kvinner flytter til Norge for å være her noen år enten for å studere eller jobbe. Innvandringen vil være midlertidig, og dette vil være en gruppe kvinner hvor de fleste vil vente med å få barn til de har returnert til hjemlandet. Dette gjelder i hovedsak kvinner fra nordiske land og EØS-land. En del kvinner innvandrer også til Norge for å inngå ekteskap. Variabelen flyktning er kun brukt i analysene av kvinner fra ikke-vestlige land.

Variabelen islam er laget ut fra en oversikt over land med islam som majoritetsreligion. Dette gjelder bl.a. Pakistan, Tyrkia, Iran, Somalia, nordlige Afrika, og andre arabiske land. Det er imidlertid en del muslimske kvinner bosatt i Norge en ikke fanger opp gjennom denne definisjonen. Dette gjelder i hovedsak bosniske og kosovoalbanske kvinner. Islam er ikke hovedreligion i Bosnia-Hercegovina eller Jugoslavia (kosovoalbanerne inkluderes i Jugoslavia både når det gjelder landbakgrunn og statsborgerskap), men mange av dem som er innvandret til Norge fra disse områdene er muslimer. Vi har likevel valgt å bruke denne variabelen i analysen av kvinner fra ikke-vestlige land. Hver femte innvandrerkvinn i Norge kommer fra et muslimsk land og hver tredje av dem fra ikke-vestlige land. Når vi bruker religion som mål på et aggregatnivå tillegger vi alle kvinner med samme religion samme egenskap. Innvandrerkvinner fra muslimske land er på ingen måte noen homogen gruppe og religion vil kunne påvirke kvinnene på ulike måter. Det er likevel interessant å bruke islam som en faktor i analyse, sammen med andre variable, av hvilke forhold som påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner og hvordan den endrer seg over tid.

Mange av innvandrerkvinnene har barn med norske menn. Dette gjelder drøye to tredjedeler av kvinnene fra vestlige land og en femtedel av kvinnene fra ikke-vestlige land. Noen kvinner har også barn med innvandrere med et annet opprinnelsesland enn dem selv, og hos andre er ikke far registrert. Ut fra et integreringsperspektiv vil en generell antakelse være at integrasjonen er best blant par der den ene ektefellen er norsk. På den annen side vil en generell antakelse være at integrasjonen er minst blant par som har nok landsmenn rundt seg til å kunne beholde et eget nærmiljø, noe som gjerne skjer i en kombinasjon av at det ikke søkes kontakt med andre enn egne landsmenn og at de lukkes ute fra kontakt med den øvrige befolkningen (Vassenden og Østby 1989). I analysene har vi kun skilt mellom de som har barn med norske menn og de som har barn med menn med samme opprinnelsesland som dem selv, mens andre grupper er tatt ut av analysene. I modellen har vi også kontrollert for mors alder ved første fødsel.

5.3.1. Endringer i fruktbarheten blant kvinner fra vestlige land

Kvinner fra vestlige land kommer i hovedsak fra land hvor fruktbarhetsnivået er lavere eller likt det norske. Fruktbarhetsnivået blant kvinner fra vestlige land som har innvandret til Norge er også relativt likt det norske kvinner har. Som vi har sett tidligere (tabell 4.1) har kvinner fra vestlige land et SFT på 1,9, mot 1,8 for kvinner uten innvandringsbakgrunn. Når en ser på gjennomsnittlig barnetall i aldersgruppen 35-44 år fikk disse kvinnene 1,8 barn i gjennomsnitt, mens det tilsvarende tallet blant kvinner uten innvandringsbakgrunn var 2,0. Det er en relativt høy andel (22

prosent) som ikke har barn i det hele tatt blant kvinner fra vestlige land i forhold til kvinner uten innvandringsbakgrunn (12 prosent) i samme aldersgruppe. Andelen som ikke har barn trekker det gjennomsnittlige barnetallet i en gruppe ned slik at kvinner fra vestlige land som har barn har flere barn i gjennomsnitt enn kvinner uten innvandringsbakgrunn som har barn.

Med utgangspunkt i antakelsen om at fruktbarhetsnivået vil bli likere det norske med økende botid er antakelsen vi skal teste i denne analysen at det forventede barnetallet vil gå opp (nærme seg det norske nivået) med økt botid i Norge.

Modellen som er brukt kan uttrykkes som

$$(1) \quad Y = b_t T + b_t T^2 + b_a A + b_l L + b_s S + b_f F + b_m M + b_b B + e$$

hvor Y er antall barn, T er botid i Norge, T² er botid kvadrert, A er alder, L er landbakgrunn, S er SFT i opprinnelseslandet, F er foreldrepares sammen-setning, M er alder ved første fødsel, B er barn født før innvandring. b_t, b_a, b_l, b_s, b_f, b_m, b_b er parametre som skal estimeres og e er stokastisk restledd. Noen av variablene i modellen er kun ment som kontrollvariable (alder, alder ved første fødsel, barn født før innvandring) og vil ikke bli kommentert i resultatene.

Resultatene av analysen blir presentert i tabell 5.3.

Tabell 5.3. Forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land

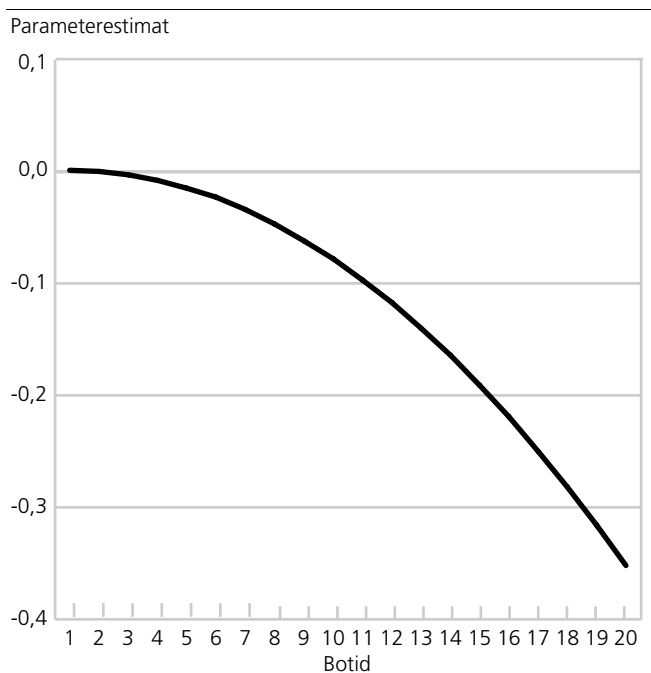
		Parameter- estimat	SE
Konstantledd		5,061**	0,201
Botid		0,002	0,008
Botid kvadrert		-0,001*	0,000
Alder	35-39 år (ref.) 40-44 år		
		0,231*	0,029
Landbakgrunn	Norden (ref.) Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia Nord-Amerika og Oseania		
		0,119*	0,037
		0,133*	0,046
SFT i opprinnelses- landet		0,003	0,089
Foreldresammen- setning	Norsk far Samme landbakgrunn som mor (ref.)	-0,058	0,037
Alder ved første fødsel		-0,095**	0,003
Barn før innvandring	Ja Nei (ref.)		
		-0,418**	0,046
r ²		0,19	

** signifikant på 0,001-nivå.

* signifikant på 0,05-nivå.

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.2. Parameterestimat for forventet barnetall, etter botid blant kvinner fra vestlige land



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Resultatene i tabellen viser hvordan ulike faktorer påvirker forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land. At r^2 i modellen er lav viser at variablene som er med har lav forklaringskraft på forventet barnetall blant kvinnene fra vestlige land og at det vil være andre faktorer som har mer betydning for hvor mange barn de har enn de som er med i modellen. Parameterestimatene viser at flere av de sentrale forklaringsvariablene i modellen ikke er signifikante på et 0,001-nivå eller et 0,05-nivå. Dette gjør at sannsynligheten for at en ikke kan utelukke at den observerte samvariasjonen mellom forklaringsvariablene og forventet barnetall ikke er reell og skyldes tilfeldigheter er relativt stor. Selv om variablene ikke har signifikant effekt betyr ikke det at de ikke har betydning for forventet barnetall, men at det knytter seg større usikkerhet til resultatet og dermed vil kunne være en metodologisk forklaring på resultatet.

Resultatene i tabellen viser at botid har en positiv effekt på forventet barnetall, men at den kvadrerte botidseffekten er negativ. Den lineære botidseffekten er imidlertid ikke signifikant.

Kumulerte parameterestimat for forventet barnetall etter summen av botid og kvadrert botid blir presentert i figur 5.2.

I figuren ser vi at forventet barnetall for kvinner fra vestlige land går ned etter som botid i Norge øker. Den kvadrerte effekten viser den ikke-lineære sammenhengen mellom botid og forventet barnetall. Selv om det ikke er en signifikant sammenheng mellom botid og forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land vil

resultatene bli drøftet. Med utgangspunkt i teori om tilpasning og endringer i fruktbarhetsnivået var vår generelle antakelse, av kvinner fra land hvor fruktbarhetsnivået er lavere enn i Norge eller kvinner fra vestlige land, at fruktbarheten vil øke etter økt botid i Norge. Denne antakelsen får imidlertid ikke støtte i disse resultatene. Det kan være flere forklaringer på dette.

Antakelsen om endringer i fruktbarheten som en del av en tilpasningsprosess har i tidligere studier i hovedsak vært brukt i forhold til kvinner som har innvandret fra land hvor fruktbarhetsnivået er høyere enn i det landet de innvandrer til, og at det gjerne er snakk om en endring i fruktbarheten fra et ikke-vestlig til et mer vestlig fruktbarhetsmønster. Endringer i fruktbarheten innenfor de vestlige landene blir dermed noe annerledes. Det er i utgangspunktet relativt små forskjeller i fruktbarheten mellom de vestlige landene, noe som gjør at det kun vil være snakk om små tilpasninger. Resultatene i tabellen viser også at fruktbarhetsnivået i opprinnelseslandet har en relativt liten effekt på forventet barnetall og er heller ikke signifikant.

Selv om kvinner fra vestlige land i gjennomsnitt får like mange barn som norske kvinner, er det en lavere andel av kvinnene som har barn i det hele tatt, noe som tyder på at de som velger å få barn blant innvandrerkvinner fra vestlige land er en mer selektert gruppe enn kvinner som får barn blant den øvrige befolkningen. Det kan synes som om at det går et mer markert skille mellom kvinner som er mer familieorienterte og kvinner som er mer yrkesorienterte blant kvinner fra vestlige land enn hva vi ser blant den øvrige befolkningen, og at det dermed vil være små endringer i fruktbarheten til de som har barn. Dette kan også være en forklaring på hvorfor det ikke er noen signifikant botidseffekt på forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land.

Ut fra et integreringsperspektiv har en antakelse vært at kvinner som får barn med norske menn tilpasser seg norsk fruktbarhetsmønster raskere enn andre kvinner. Resultatene i tabellen viser at forventet barnetall er noe lavere blant kvinner som har barn med norske menn enn blant de som har barn med menn med samme landbakgrunn som dem selv, men forskjellen er ikke signifikant. Dette vil nok også ha sammenheng med at kvinner fra vestlige land i utgangspunktet har relativt lik fruktbarhet som norske kvinner.

At det er signifikante forskjeller i forventet barnetall mellom kvinner med ulik landbakgrunn er noe overraskende i forhold til resultatene som er kommentert over. Parameterestimatene viser at forventet barnetall er høyest blant kvinner fra Nord-Amerika og Oseania og lavest blant kvinner fra Norden. Som vi har vært inne på tidligere vil det være ulike grunner til at kvinner fra vestlige land flytter til Norge, uten at dette

Botid og kvinner fra vestlige land

Forventet barnetall går ned etter som botid i Norge øker blant kvinner fra vestlige land. Dette stemmer ikke med antakelsen om at den ville øke blant kvinner som kom fra land hvor fruktbarheten var lavere enn i Norge. En metodisk forklaring på dette er at botids-effekten ikke er signifikant og dermed kan skyldes tilfeldigheter. Fruktbarheten i de fleste vestlige land ligger relativt likt som i Norge, så uansett om det skjer en økning eller en nedgang i fruktbarheten vil det kun være snakk om små tilpasninger.

er registrert noen steder. Noen kvinner flytter til Norge på midlertidig basis i forbindelse med jobb eller studier, mens andre flytter til Norge for å inngå ekteskap. Andre igjen er allerede etablert med familie når de flytter til Norge i forbindelse med mannens jobb. Her vil en kunne finne ulike orienteringer i forhold til familie. At det forventede barnetallet er høyere blant kvinner fra USA enn blant kvinner fra de nordiske landene kan ses i lys av dette. En del kvinner fra USA har innvandret til Norge sammen med sine familier i forbindelse med mannens jobb i oljesektoren (Rosenlund 1987). Mange kvinner fra de nordiske landene på sin side innvandrer til Norge i forbindelse med egen jobb.

5.3.2. Endringer i fruktbarheten blant kvinner fra ikke-vestlige land

Kvinner fra ikke-vestlige land kommer i hovedsak fra land hvor fruktbarhetsnivået er høyere enn i Norge. Nærmere halvparten av kvinnene kommer fra land hvor SFT var på 3,0 eller mer, og rundt en fjerdedel fra land hvor SFT var på 4,0 eller mer. Som vi har sett tidligere (tabell 4.1) har kvinner fra ikke-vestlige land som er bosatt i Norge et SFT på 2,7, men hvor det er relativt store regionale forskjeller, hvor SFT blant kvinner fra Nord-Afrika var 4,1 og blant kvinner fra Øst-Asia var 1,5.

For å teste antakelsen om at fruktbarheten vil gå ned etter som botid i Norge øker blant innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land, har vi laget en modell som viser hvordan ulike faktorer påvirker forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land.

Modellen som er brukt kan uttrykkes som

$$(2) \quad Y = b_1 T + b_2 T^2 + b_3 A + b_4 L + b_5 S + b_6 F + b_7 M + b_8 B + b_9 I + b_{10} G + e$$

hvor Y er antall barn, T er botid i Norge, T^2 er botid kvadrert, A er alder, L er landbakgrunn, S er SFT i opprinnelseslandet, F er foreldrepares sammensetning, M er alder ved første fødsel, B er barn født før innvandring, I er land med islam som hovedreligion, G er innvandringsgrunn. $b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6, b_7, b_8, b_9, b_{10}$ er parametre som skal estimeres og e er stokastisk

Tabell 5.4. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land

		Parameter-estimat	SE
Konstantledd		6,459**	0,009
Botid		-0,068**	0,008
Botid kvadrert		0,001*	0,0003
Alder	35-39 år (ref.)		
	40-44 år	0,445**	0,024
Landbakgrunn	Øst-Europa (ref.)		
	Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia	0,025	0,033
	SFT i opprinnelseslandet	0,112**	0,011
Islam	Islam	0,400**	0,033
	Ikke islam (ref.)		
Foreldresammensetning	Norsk far		
	Samme landbakgrunn som mor (ref.)	-0,276**	0,032
Innvandringsgrunn	Flyktning	0,086*	0,032
	Ikke-flyktning (ref.)		
Alder ved første fødsel		-0,145**	0,003
Barn før innvandring	Ja	-1,015**	0,033
	Nei (ref.)		
r^2		0,41	

** signifikant på 0,001-nivå.

* signifikant på 0,05-nivå.

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

restledd. I likhet med modell 1 er noen av variablene i modellen kun ment som kontrollvariable (alder, alder ved første fødsel, barn født før innvandring) og vil ikke bli kommentert i resultatene.

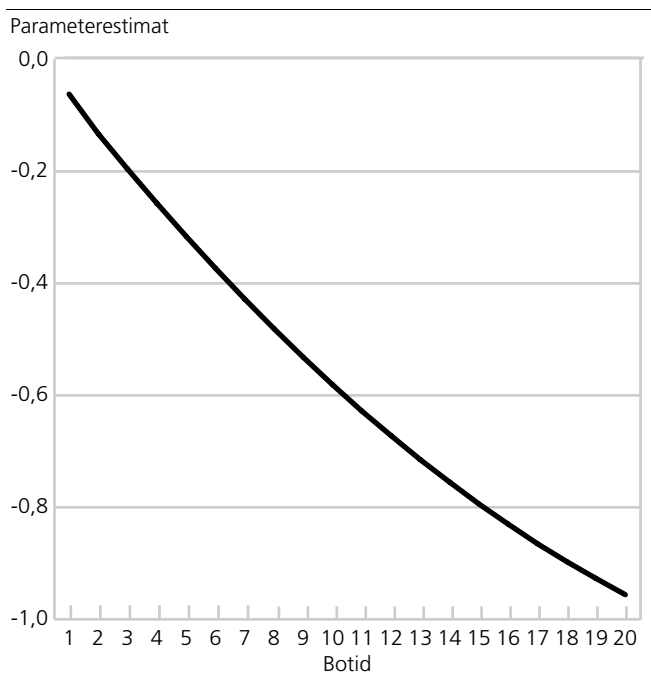
Resultatene av analysen blir presentert i tabell 5.4.

Resultatene i tabellen viser hvordan ulike faktorer påvirker forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land. At r^2 i denne modellen er dobbelt så høy som i modellen for kvinner fra vestlige land tyder på at variablene som er med i denne modellen har høyere forklaringskraft på forventet barnetall enn variablene som er med i modellen for kvinner fra vestlige land.

Tabellen viser at botid har en negativ effekt på forventet barnetall, men at den kvadrerte effekten er positiv. Kumulerte parameterestimer for forventet barnetall etter summen av botid og kvadrert botid blir presentert i figur 5.3.

I figuren ser vi at forventet barnetall til kvinner fra ikke-vestlige land går klart ned etter som botid i Norge øker. Den kvadrerte effekten viser den ikke-lineære sammenhengen mellom botid og forventet barnetall. Resultatene viser at det forventede barnetallet til kvinner fra ikke-vestlige land er avhengig av hvor lenge hun har bodd i Norge, og at nedgangen er sterkest de første årene etter ankomst. Dette støtter antakelsen om

Figur 5.3. Parameterestimat for forventet barnetall, etter botid blant kvinner fra ikke-vestlige land



Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

at fruktbarheten går ned etter som botid i Norge øker. Fruktbarheten blant innvandrerkvinner konvergerer mot det norske nivået uavhengig av andre komponenter som påvirker fruktbarheten deres. I likhet med internasjonale studier finner vi altså en såkalt tilpasningseffekt. Dette innebærer at gjennom økt eksponering fra Norge har fruktbarheten endret seg gradvis mot det som er vanlig blant norske kvinner.

Det vil også være flere andre faktorer som påvirker forventet barnetall til kvinner fra ikke-vestlige land. Selv om forskjellen ikke er signifikant, er forventet barnetall til kvinner fra tredje verden noen høyere enn til kvinner fra Øst-Europa. At forskjellene ikke er signifikante kan være et resultat av at det i modellen kontrolleres for flere faktorer som vil være viktige komponenter fra deres opprinnelige bakgrunn. I tillegg til en tilpasningseffekt har en i andre studier funnet en effekt av opprinnelseslandet. Resultatene i tabellen tyder på at dette også er tilfelle blant innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land i Norge. I en tilleggsanalyse hvor noen enkeltnasjoner er tatt med i modellen som kovariater, finner vi også at opprinnelseslandet har en egen effekt på forventet barnetall (jf. vedlegg B). For å unngå multikollinearitet⁷ er komponenter knyttet direkte til opprinnelseslandet trukket ut av modeller. Fra denne tilleggsanalysen finner vi også at forventet barnetall til kvinner med ulike opprinnelsesland går ned etter som botid i Norge øker, men at tempo er forskjellig. Dette betyr at selv

om kvinner fra noen land tilpasser seg det norske fruktbarhetsmønsteret langsommere enn andre kvinner, skjer det en tilnærming i fruktbarheten i alle innvandrergupper.

Parameterestimatet viser at SFT i opprinnelseslandet har en positiv effekt på forventet barnetall. Dette betyr at jo høyere fruktbarhetsnivået var i det landet kvinnene flyttet fra jo høyere forventet barnetall. En ser altså at fruktbarhetsnivået i kvinnenes opprinnelsesland fortsetter å påvirke fruktbarheten etter lang tid i Norge. Videre ser vi at forventet barnetall er noe høyere blant kvinner som har status som flyktninger enn blant de som ikke er flyktninger. Her er imidlertid forskjellen så liten at det er vanskelig å skulle gi en substansiell forklaring på forskjellen.

Som vi har vært inne på tidligere er en generell antakelse at kvinner som har etablert seg med familie sammen med en norsk mann raskere vil bli en del av det norske samfunnet og dermed raskere tilpasse seg norsk fruktbarhetsmønster enn andre kvinner. Vi fant ikke en slik effekt på forventet barnetall blant kvinner fra vestlige land, noe som vi i hovedsak mener er et resultat av at fruktbarheten vil være relativt lik i utgangspunktet. For kvinner fra ikke-vestlige land vil dette være annerledes. Mange av kvinnene har innvandret fra land hvor fruktbarhetsnivået er langt høyere enn i Norge. Resultatet i tabellen viser at forventet barnetall er signifikant lavere blant kvinner som har barn med norske menn enn kvinner som har barn med menn med samme landbakgrunn som dem selv.

Fra andre europeiske land er det, som nevnt tidligere, vist at kvinner fra muslimske land har både høyere fruktbarhet og tilpasser seg langsommere fruktbarhetsmønsteret i den øvrige befolkningen enn andre innvandrerkvinner. Resultatene i tabellen viser at forventet barnetall er høyere for kvinner fra muslimske land enn for kvinner fra ikke-muslimske land. Dette kan ses i sammenheng med religiøse aspekter tilknyttet islam hvor det å ha mange barn oppfattes som en velsignelse. Ifølge de rettslærde tillater islam familieplanlegging (Vogt 1995) og det er tidligere vist at også muslimske kvinner bruker prevensjon (Austveg og Mathisen 1987). For å se nærmere på i hvilken grad kvinner fra muslimske land tilpasser seg det norske fruktbarhetsmønsteret i et annet tempo enn kvinner fra ikke-muslimske land, har vi gjort en egen analyse hvor vi har laget en samspillsvariabel av variablene botid og islam.

Botid og kvinner fra ikke-vestlige land

Forventet barnetall går ned med økende botid blant kvinner fra ikke-vestlige land. Dette støtter antakelsen om at kvinner fra land hvor fruktbarheten er høyere enn i Norge, mer og mer vil tilpasse seg det fruktbarhetsmønsteret som er vanlig blant den øvrige befolkningen.

⁷ Multikollinearitet innebærer at det er avhengighet mellom to eller flere av forklaringsvariablene. Et eksempel er land som har islam som hovedreligion og enkeltnasjoner.

5.3.3. Samspillseffekter mellom botid og islam

Når vi skal studere hvorvidt fruktbarheten endrer seg forskjellig mellom kvinner fra muslimske land og kvinner fra ikke-muslimske land har vi med utgangspunkt i modell 2 laget en modell som inkluderer en samspillseffekt mellom botid og islam.

Modellen som er brukt kan uttrykkes som

$$(3) \quad Y = b_1 T + b_1 T^2 + b_a A + b_l L + b_s S + b_f F + b_m M + b_b B + b_i I + b_g G + b_{sa} SA + e$$

hvor Y er antall barn, T er botid i Norge, T^2 er botid kvadrert, A er alder, L er landbakgrunn, S er SFT i opprinnelseslandet, F er foreldrepares sammenheng, M er alder ved første fødsel, B er barn født før innvandring, I er land med islam som hovedreligion, G er innvandringsgrunn og SA er samspillseffekten mellom botid og islam. b_1 , b_a , b_l , b_s , b_f , b_m , b_b , b_i , b_g , b_b , b_{sa} er parametre som skal estimeres og e er stokastisk restledd.

Resultatene av analysen er presentert i tabell 5.5.

Det er kun små endringer i parameterestimaterne mellom modell 2 og modell 3. Siden disse allerede er presentert vil disse ikke bli kommentert ytterligere.

Tabell 5.5. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land

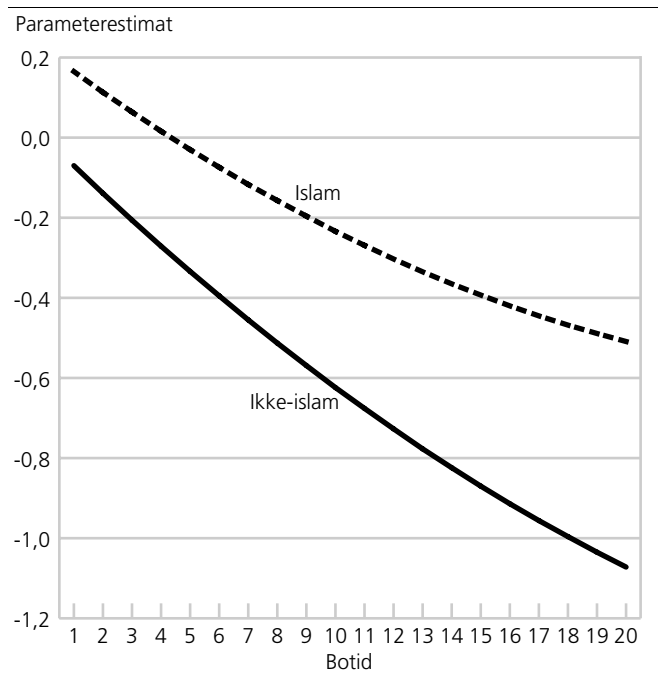
		Parameter-estimat	SE
Konstantledd		6,468**	0,093
Botid		-0,071**	0,008
Botid kvadrert		0,001*	0,0003
Alder	35-39 år (ref.)		
	40-44 år	0,446**	0,0024
Landbakgrunn	Øst-Europa (ref.)		
	Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia	0,046	0,033
SFT i opprinnelseslandet		0,112**	0,011
Islam	Islam	0,218**	0,057
	Ikke islam (ref.)		
Foreldresammenheng	Norsk far	-0,255**	0,033
	Samme landbakgrunn som mor (ref.)		
Innvandringsgrunn	Flyktning	0,104*	0,028
	Ikke flyktning (ref.)		
Alder mor første gang		-0,145**	0,003
Barn før innvandring	Ja	-1,013**	0,033
	Nei (ref.)		
Samspillseffekter	Botid*islam	0,017**	0,004
r^2		0,41	

** signifikant på 0,001-nivå.

* signifikant på 0,05-nivå.

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.4. Parameterestimater for forventet barnetall, etter botid og islam



Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Det er en positiv samspillseffekt mellom variablene botid og islam på forventet barnetall. Hvilke utslag dette får for de kumulerte parameterestimaterne for forventet barnetall etter summen av botid og kvadrert botid blir presentert i figur 5.4.

I figuren ser vi at forventet barnetall til kvinner fra både muslimske land og ikke-muslimske land går ned etter som botid i Norge øker, men at det forventede barnetallet for kvinner fra muslimske land reduseres saktere enn for kvinner fra ikke-muslimske land. Disse resultatene viser altså de samme tendensene som en finner i andre land i Europa. Kvinner fra muslimske land har høyere fruktbarhet enn andre innvandrerkvinner, og selv om de tilpasser seg norske fruktbarhetsmønstre langsommere enn andre kvinner finner vi også at denne gruppen nærmer seg den fruktbarheten som er vanlig i den øvrige befolkningen.

Botid og kvinner fra muslimske land

Kvinner fra muslimske land har høyere fruktbarhet enn andre innvandrerkvinner, og selv om de tilpasser seg norske fruktbarhetsmønstre langsommere enn andre kvinner finner vi også at denne gruppen nærmer seg den fruktbarheten som er vanlig i den øvrige befolkningen.

6. Fruktbarhet blant andregenerasjonsinnvandrere

I dette kapittelet skal vi se nærmere på fruktbarheten til andregenerasjonsinnvandrere og førstegenerasjonsinnvandrere som flyttet til Norge før skolealder. Dette er en gruppe kvinner som har vært eksponert for det norske samfunnet på en helt annen måte enn kvinner som innvandret som voksne. Gjennom hele sin oppvekst har de vært eksponert for de økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle forholdene som er med på å påvirke fruktbarheten til resten av befolkningen.

Andregenerasjonsinnvandrere utgjør kun 5 prosent av kvinner i fruktbar alder med innvandrerbakgrunn i Norge. For å få store nok grupper har vi i noen analyser sett denne gruppen sammen med de som innvandret til Norge i sine første leveår, eller før skolealder (3 prosent). Det store flertallet i disse gruppene er fortsatt så unge at det er for tidlig å gjøre opp status for hvor mange barn de vil få. Blant kvinner fra ikke-vestlige land er nærmere 80 prosent 25 år eller yngre, mens tilsvarende tall for kvinner fra vestlige land er 13 prosent. Vi har likevel valgt å gjøre noen målinger ved tidlige alderstrinn som kan beskrive starten av det reproduktive forløp, og danne grunnlag for noen antakelser om den videre utviklingen. Gruppen som inngår i analysene i dette kapittelet vil i det følgende bli betegnet som *unge kvinner*.

Vi har både gjort målinger i forhold til tidspunkt for når kvinnene etablerer seg med familie og det antall barn de har fått.

6.1. Familieetablering

I studier av den generelle fruktbarhetsutviklingen i Norge ser vi at unge kvinner velger stadig mer forskjellig livsløp enn tidligere. Samtidig som det er stadig flere som velger å utsette barnefødsle, er det fortsatt en del som får barn i relativt ung alder (Lappegård 1998). Kvinner som danner familie tidlig i livsløpet velger et mer tradisjonelt familiedanningsmønster enn de som venter lenger. Utsettelse av barnefødsler blir gjerne satt i sammenheng med det økte utdanningsnivået blant norske kvinner. Kvinnene ønsker gjerne å

gjøre ferdig lengre utdanning og få noe arbeids erfaring før de etablerer seg med barn (Lappegård 2000).

Et sentralt spørsmål i et integreringsperspektiv er hvorvidt de unge innvandrerkvinnene følger et fruktbarhetsmønster som ligner på innvandrerkvinner som innvandret som voksne eller om de i større grad ligner befolkningen for øvrig. For å se nærmere på dette har vi målt hvor mange av de unge kvinnene som hadde blitt mødre det året de fylte 22 år eller yngre. For å sammenligne har vi gjort tilsvarende målinger blant de som innvandret da de var mellom 7 og 17 år og de som innvandret da de var mellom 18 og 22 år. Vi har også målt hvor mange som hadde fått barn det året de fylte 22 år blant kvinner uten innvandringsbakgrunn. For å ta hensyn til eventuelle kohorteffekter har vi tatt utgangspunkt i kvinner født mellom 1967 og 1976, det vil si kvinner som var 22 år på 1990-tallet. Vi har gjort separate analyser av kvinner fra vestlige og ikke-vestlige land. I tillegg viser vi tall for kvinner fra Pakistan, som er det eneste av enkeltlandene hvor det er mange nok blant de unge kvinnene til at det er mulig å gjøre separate analyser.

Tabell 6.1 viser andel som har fått sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter landbakgrunn.

Tabellen viser to interessante forhold. Det ene er at innvandringsalder har stor betydning for hvor mange som får barn i ung alder. Blant unge kvinner fra ikke-vestlige land øker andelen som har fått sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre med økende innvandringsalder. Andelen som ble mødre i ung alder er lavest blant de unge kvinnene som innvandret som barn og høyest blant de som innvandret etter fylte 18 år. Det er altså færre som stifter familie tidlig i livsløpet blant andregenerasjonsinnvandrere og de som kom til Norge som helt små enn blant de som kom når de var eldre. Det samme mønsteret finner en blant kvinner hvor opprinnelseslandet er Pakistan.

Tabell 6.1. Andel som har fått sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter innvandringsalder og landbakgrunn. Prosent (antall kvinner totalt i parentes)

Innvandringsalder ¹	Andregenerasjons- innvandrer	0-6 år	7-17 år	18-22 år
Kvinner fra vestlige land	16,6 (337)	17,1 (334)	25,1 (539)	12,4 (2 284)
Kvinner fra ikke-vestlige land	19,1 (534)	26,8 (842)	29,4 (3 014)	40,6 (6 019)
Kvinner fra Pakistan	23,2 (246)	30,5 (272)	39,1 (422)	59,3 (644)
Den øvrige befolkningen ²				19,9 (297 023)

¹ En kji-kvadrat-test av forskjellene mellom kvinner med ulik innvandringsalder og landbakgrunn viser at resultatene er signifikante på et 0,001-nivå. ² Ingen innvandringsalder.

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Blant kvinner fra vestlige land er den laveste andelen unge mødre blant de som innvandret i alderen mellom 18 og 22 år. De som innvandrer i denne aldersgruppen kommer gjerne til Norge i forbindelse med studier eller jobb hvor oppholdet er midlertidig. Det vil derfor være rimelig at antallet som har fått barn er lavt. Blant kvinner fra ikke-vestlige land, i samme aldersgruppe, vil det være flere som kommer til Norge nettopp for å inngå eller videreføre ekteskap.

Det andre interessante i tabellen er hvordan andelen unge mødre varierer blant de to innvandrergruppene i forhold til den øvrige befolkningen. Det er en lavere andel unge mødre blant kvinner fra vestlige land og en høyere andel blant kvinner fra ikke-vestlige land enn den øvrige befolkningen.

At andelen unge mødre var lavest blant kvinner fra vestlige land kan ha sammenheng med at disse kvinnene tilhører en mer selektert gruppe enn hele den øvrige befolkningen. I en studie av regionale variasjoner av fruktbarheten i Norge viste en analyse av periodetall at andelen som var 22 år eller yngre ved første fødsel varierte mellom fylkene fra 10 til 31 prosent i tall fra 1997⁸ (Lappegård 1999a). Når en ser på landet under ett er det altså store variasjoner i hvor mange som følger det nye fruktbarhetsmønsteret og de som velger et mer tradisjonelt familiedanningsmønster.

Andelen kvinner som får barn i ung alder blant de unge innvandrerkvinnene er noe høyere enn blant den øvrige befolkningen, men viser at denne gruppen kvinner er likere den øvrige befolkningen enn de som innvandret ved høyere alder i når de etablerer seg med familie. De unge kvinnene har hatt hele sin oppvekst i Norge og har i så å si hele sitt liv vært eksponert for de samme forholdene som påvirker fruktbarheten til den øvrige befolkningen. I forhold til tilpasningsteorier tyder disse resultatene på at jo yngre kvinnene er når de innvandrer til Norge, jo likere blir de den øvrige befolkningen i når de etablerer seg med familie.

At andelen unge mødre er noe høyere blant kvinner fra ikke-vestlige land må ses i sammenheng med andre forhold som påvirker kvinners fruktbarhet. Kvinner med innvandrerbakgrunn vil også være eksponert for

holdninger og preferanser knyttet til familie og fruktbarhet fra deres opprinnelsesland gjennom sine familier. De unge kvinnene som etablerer seg med familie tidlig i livsløpet har på samme måte som den øvrige befolkningen valgt et mer tradisjonelt familiedanningsmønster. De vil muligens også være mer orientert mot forhold knyttet til sitt opprinnelsesland enn de som utsetter å etablere seg med familie.

6.2. Fødselsrater ved 25-årsalder

Som en følge av det utsatte fødselsmønsteret har fruktbarhetsnivået i de yngre aldersgruppene gått ned generelt i Norge. I løpet av de siste 30 årene er de kumulerte fødselsratene ved 25-årsalder halvert. Kvinner født i 1935 hadde ved 25-årsalder fått 1,04 barn i gjennomsnitt, mens tilsvarende tall for kvinner født i 1972 var 0,51 (Lappegård 1998). Det endelige barnetallet må ses i sammenheng med når i livsløpet kvinnene etablerer seg med barn, hvor tidlig etablering gjerne fører til høyere barnetall, mens utsettelse av barnefødslelene gjerne fører til lavere barnetall.

I forrige avsnitt så vi at innvandringsalder har betydning for når innvandrerkvinnene etablerer seg med familie. Det vil være rimelig å forvente at en finner samme mønster når det gjelder barnetall. For å se nærmere på dette har vi målt fødselsrater ved 25-årsalder etter innvandringsalder og landbakgrunn. For å få store nok grupper har vi regnet ut gjennomsnitt for flere fødselskohorter og for å redusere eventuelle kohort- og/eller periodeeffekter har vi kun sett på kvinner født mellom 1967 og 1973. Dette er kvinner som alle var 25 år på 1990-tallet.

Tabell 6.2 viser fødselsrater ved 25-årsalder etter innvandringsalder og landbakgrunn.

Resultatene i tabellen viser samme mønster som i forrige avsnitt. Innvandringsalder ser ut til å ha betydning for hvor mange barn kvinnene har fått ved 25-årsalder. Jo eldre de var når de kom til Norge jo høyere fødselsrater. Dette må ses i sammenheng med at det i disse gruppene var flere som hadde fått barn i ung alder. Fødselsraten er imidlertid lavere for kvinner fra vestlige land som kom til Norge mellom 18- og 22-årsalder konsistent med det vi viste i avsnitt 6.1. Som vi har vært inne på tidligere vil dette være en gruppe hvor mange har flyttet til Norge på midlertidig basis og mange vil flytte tilbake til hjemlandet før det blir aktuelt å etablere seg med familie.

⁸ 10 prosent i Akershus og 31 prosent i Finnmark.

Tabell 6.2. Fødselsrater ved 25-årsalder, etter innvandringsalder og landbakgrunn

Innvandringsalder	Andre-generasjons-innvandrer	0-6 år	7-17 år	18-22 år
Kvinner fra vestlige land	0,39	0,46	0,62	0,50
Kvinner fra ikke-vestlige land	0,44	0,73	0,81	1,13
Den øvrige befolkningen ¹				0,55

¹ Ingen innvandringsalder.

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Tallene viser at det er relativt stor forskjell mellom andregenerasjonsinnvandrere og de som kom til Norge før de fylte 7 år blant de fra ikke-vestlige land. Fødselsratene i førstnevnte gruppe er også lavere enn blant den øvrige befolkningen. Dette har sammenheng med sammensetningen av gruppene. Andre-generasjonsinnvandrere her er en relativt selektert gruppe, som i hovedsak er jenter med bakgrunn fra Øst-Europa, mens de andre i hovedsak er jenter med bakgrunn fra tredje verden. Andre-generasjonsinnvandrere fra tredje verden er fortsatt svært unge og er en gruppe som vil være spesielt interessant å følge i årene som kommer.

6.3. Hvem får barn tidlig?

Sammenlignet med jevnaldrende uten innvandringsbakgrunn vil mange kvinner med innvandrerbakgrunn bokstavelig talt være født inn i to kulturer. De som er oppvokst i Norge har vært eksponert for det norske samfunnet på en helt annen måte enn kvinner som har innvandret som voksne, men de vil samtidig gjennom sine familier og sitt nærmiljø også være eksponert for holdninger og verdier knyttet til deres opprinnelsesland. Deres preferanser i forhold til familie og fruktbarhet vil være påvirket av komponenter fra begge sider. Noen kvinner vil være mer orientert mot holdninger knyttet til opprinnelseslandet, mens andre vil være mer orientert mot det norske samfunnet.

Selv om den generelle tendensen i den vestlige verden er stadig utsettelse av barnefødsler har vi sett at det fortsatt er grupper som får barn i ung alder. Dette gjelder også kvinner med innvandrerbakgrunn. I dette avsnittet skal vi forsøke å si noe mer om denne gruppen.

I tabellene 6.3 og 6.4 viser vi landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med blant dem som fikk sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre.

Hovedtendensen blant de unge mødrene er at kvinner fra vestlige land har fått barn med norske menn, mens kvinner fra ikke-vestlige land har fått barn med menn med samme landbakgrunn som dem selv. Andelen ikke-vestlige kvinner som har barn med norske menn er så å si den samme uavhengig av når de flyttet til Norge eller om de er født i Norge. En finner det samme mønsteret som når en har sett på alle mødre (jf. figur 3.9) og når en skiller etter innvandringsalder.

Tabell 6.3. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med blant dem som fikk sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter kvinnens innvandringsalder. Kvinner fra vestlige land. Prosent

Innvandringsalder	Andre-generasjons-innvandrer og 0-6 år	7-17 år	18-22 år
Norsk far	69,6	77,2	58,2
Utenlandsk far, samme landbakgrunn som mor	6,3	4,4	12,5
Utenlandsk far, ikke samme landbakgrunn som mor	9,8	8,1	16,1
Ikke registrert far	14,3	10,3	13,2
Antall kvinner	112	136	280

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.4. Landbakgrunn til mennene innvandrerkvinnene har barn med blant dem som fikk sitt første barn det året de fylte 22 år eller yngre, etter kvinnens innvandringsalder. Kvinner fra ikke-vestlige land. Prosent

Innvandringsalder	Andre-generasjons-innvandrer og 0-6 år	7-17 år	18-22 år
Norsk far	13,0	12,1	13,4
Utenlandsk far, samme landbakgrunn som mor	67,7	69,1	71,7
Utenlandsk far, ikke samme landbakgrunn som mor	8,4	7,6	7,0
Ikke registrert far	10,9	11,2	7,9
Antall kvinner	322	874	2 425

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

I de senere årene har arrangerte ekteskap blant ungdommer med innvandrerbakgrunn vært et omdiskutert tema i norsk offentlighet (Bredal 1998). Arrangerte ekteskap er vanlig i store deler av verden og er en del av kulturer som kjennetegnes som familieorienterte eller kollektivistiske, i motsetning til individorienterte eller individualistiske. Det finnes ingen egne undersøkelser om hvordan arrangerte ekteskap praktiseres i Norge, men transnasjonale ekteskap blir gjerne sett på som en indikasjon på arrangerte ekteskap. Tidligere er det vist at foreldre oftest finner ektefeller til barna i hjemlandet (Vassenden 1997). Det vil først og fremst være foreldrene som har nettverk og muligheter til å finne en aktuell person i hjemlandet og det er særlig foreldrene som ønsker en ektefelle til barna hentet fra hjemlandet (Bredal 1998).

Det er i all hovedsak kvinner fra ikke-vestlige land dette er aktuelt for. Som vi har sett har majoriteten av

de unge mødrene fra ikke-vestlige land barn med menn fra samme land som dem selv. Når vi ser på forskjellen i innvandringsalder mellom mor og far ser vi at over fire av fem av de kvinnene som innvandret som barn hadde barn med menn som hadde innvandret som voksne. Dette innebærer at disse mennene i hovedsak har innvandret for å inngå ekteskap. Land hvor dette har vært aktuelt er Pakistan, Tyrkia, Marokko, Jugoslavia og India. Dette er alle land hvor en fra tidligere forskning vet at arrangerte ekteskap praktiseres (Bredal 1998).

I et integreringsperspektiv vil det være rimelig at kvinner som har barn med norske menn raskere blir en del av det norske samfunnet enn andre. Blant kvinner fra ikke-vestlige land som har fått barn tidlig i livsløpet ser vi at det ikke er noen forskjeller i hvor mange som har barn med norske menn etter hvor gamle de var når de flyttet til Norge. Kvinner som får barn tidlig følger et mer tradisjonelt fruktbarhetsmønster enn de som venter med å etablere seg med familie. Uavhengig av innvandringsalder vil det være rimelig at de som får barn tidlig er mer familieorienterte enn andre. I årene fremover vil det være spesielt interessant å følge fruktbarhetsmønsteret til kvinner som utsetter å etablere seg med familie. En vil da kunne se nærmere på hvorvidt de på samme måte som de som fikk barn tidlig finner partner med samme landbakgrunn som dem selv, eller om de i større grad finner partner med annen landbakgrunn enn dem.

Fruktbarhet blant andregenerasjonsinnvandrere

Fruktbarhetsmønstre blant andregenerasjonsinnvandrere og de som innvandret før skolealder ligner mer på den som er vanlig blant den øvrige befolkningen enn blant de som innvandret som voksne. Det er både færre som etablerer seg med familie i tidlig alder og foreløpige fødselstall er også lavere i denne gruppen. De som får barn tidlig blant kvinner fra ikke-vestlige land ligner imidlertid mer på de som innvandret som voksne. De fleste har fått barn med menn med samme landbakgrunn som dem selv og i de fleste tilfellene har mennene flyttet til Norge i voksen alder for å inngå ekteskap med dem. De som får barn tidlig følger et mer tradisjonelt mønster, og deres preferanser i forhold til familie og fruktbarhet vil kunne være mer orientert mot holdninger knyttet til opprinnelseslandet enn de som venter med å etablere seg.

7. Avsluttende kommentarer

Kvinner med innvandrerbakgrunn utgjør en svært lite homogen gruppe. Kvinnene har sin bakgrunn fra ulike kulturer og samfunn hvor det vil være ulike holdninger og verdier knyttet til familieliv og fruktbarhet. I løpet av de siste tiårene er Norge blitt et flerkulturelt samfunn. Samtidig med denne utviklingen har det skjedd store endringer i fruktbarhetsmønsteret til norske kvinner og i resten av den vestlige verden, hvor utviklingen har vært preget av utsatte barnefødsler og lavere fødselstall. Også i land hvor fruktbarhetsnivået er langt høyere enn i den vestlige verden har det vært nedgang i barnetallet.

I kjølvannet av overgangen til et mer moderne familiedanningsmønster ser vi at fruktbarheten til norske kvinner blir stadig mer forskjellig og det blir stadig større variasjoner mellom når i livsløpet kvinner er småbarnsforeldre og hvor mange barn de får. Når en skal beskrive fruktbarhetsmønsteret til norske kvinner er mangfold blitt et viktig stikkord. Noen kvinner får fortsatt barn i ung alder, mens andre venter stadig lenger. Noen kvinner får ikke barn i det hele tatt, mens stadig flere velger å få store barneflokker, i hvert fall tre barn. Fruktbarheten til kvinner med innvandrerbakgrunn er en del av dette mangfoldet. For bedre å forstå endringene i fruktbarheten i landet som et hele har det vært viktig å få bedre innsikt i de sosiale endringsprosessene som innvandrerkvinner er en del av. Målsettingen med denne rapporten har vært å få mer kunnskap om innvandrerkvinneres fruktbarhet, både i forhold til forskjeller mellom ulike grupper og til hvilke faktorer som påvirker den enkeltes fruktbarhet.

Barnefødsler blant innvandrerkvinner utgjør nærmere 10 prosent av alle fødsleene i Norge i løpet av et år, men de gir minimale utslag på fruktbarhetsnivået for hele landet. Barnefødsleene til innvandrerkvinner har med andre ord liten betydning for at Norge ligger på fruktbarhetstoppen i Europa. Dette må på sin side heller ses i sammenheng med gode ordninger for kvinner som ønsker å kombinere barneomsorg og yrkesdeltakelse.

Det er til dels store forskjeller mellom ulike innvandrergrupper når det gjelder hvor mange barn de får. Kvinner fra ikke-vestlige land får gjennomsnittlig

langt flere barn enn kvinner fra vestlige land. De største variasjonene finner en imidlertid mellom kvinner fra ulike regioner i tredje verden. Mangfoldet i fruktbarheten til kvinner med innvandrerbakgrunn ser ut til å være vel så stort som blant den øvrige befolkningen. Hva som påvirker fruktbarheten til innvandrerkvinner vil avhenge av en rekke ulike faktorer. Dette kan være individuelle faktorer som hvor i livsløpet de befinner seg. For noen grupper er innvandringen knyttet til midlertidig opphold i forbindelse med studier og jobb, hvor det ikke vil være aktuelt å etablere seg med familie før de har returnert til hjemlandet. For andre grupper er innvandringen nettopp knyttet til ekteskapsinngåelse og de vil få barn relativt raskt etter at de har flyttet til Norge. Andre grupper igjen vil være ferdig med barnefødsleene før de innvandrer. Kvinners fruktbarhet vil også være påvirket av samfunnets til enhver tid gjeldene rammebetingelser. Økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle forhold i samfunnet er med å legge føringer på vår atferd. Avhengig av hvor lenge innvandrerkvinnene har bodd i Norge vil dette påvirke i økende grad. Samtidig vil kvinner med innvandrerbakgrunn ha en fot i kulturen fra sitt opprinnelsesland, hvor viktig komponenter også vil påvirke fruktbarheten deres.

Endringer i fruktbarheten til innvandrerkvinner kan brukes som mål på integrasjon. En konvergens i fruktbarheten mot det som er vanlig i den øvrige befolkningen blir da forklart som et resultat av en tilpasningsprosess. Kvinner fra vestlige land kommer i hovedsak fra land hvor fruktbarhetsnivået er lavere eller likt det norske. Når det ikke er noen signifikant effekt for endringer etter botid i denne gruppen må det ses i sammenheng med at utgangspunktet er relativt likt det en finner i Norge. Det ser imidlertid ut til at det er et mer markert skille mellom kvinner som er mer familieorienterte og kvinner som er mer yrkesorienterte enn blant kvinner uten innvandringsbakgrunn. Blant kvinner fra vestlige land er det flere som ikke har barn i det hele tatt og de som har barn har flere enn den øvrige befolkningen. Dette kan ses i sammenheng med seleksjonen av hvilke kvinner fra de vestlige landene som innvandrer til Norge, og i seleksjonen med tilbakeflytting.

Kvinner fra ikke-vestlige land er på sin side i hovedsak fra land hvor fruktbarhetsnivået er til dels mye høyere enn i Norge. I denne gruppen finner man en signifikant effekt av botid, hvor fruktbarheten altså går ned når botiden øker. Uavhengig av andre forhold som påvirker fruktbarheten blir fruktbarheten som blant den øvrige befolkningen jo lenger de har bodd i Norge. Selv om en finner en nedgang i fruktbarheten over tid vil fruktbarhetsnivået avhenge av flere ulike forhold. Kvinner som har barn med norske menn har bl.a. et lavere fruktbarhetsnivå enn andre kvinner. Dette kan bety at disse kvinnene raskere integreres i det norske samfunn. Fra andre land i Europa har en sett at kvinner fra muslimske land har et høyere fruktbarhetsnivå og tilpasser seg langsommere den øvrige befolkningens fruktbarhetsmønster enn andre innvandrerkvinner. Den samme tendensen finner en også i Norge, men selv om fruktbarheten er høyere og tilpasningen langsommere, er det en helt klar tilnærming i fruktbarheten mot det som er vanlig i den øvrige befolkningen også i denne gruppen.

I innvandrergrupper hvor fruktbarhetsmønsteret skiller seg fra det som er mer vanlig i den vestlige verden og i Norge, ser en at fruktbarhetsmønsteret tilpasser seg det en finner i den øvrige befolkningen etter som botiden øker. De "aller fleste" innvandrerkvinnene i Norge har imidlertid innvandret som voksne og mens de var i fruktbar alder. Kvinner som på sin side har hatt hele sin oppvekst i Norge vil være eksponert for det norske samfunnet på en helt annen måte enn kvinner som innvandret som voksne. Dette er jenter som bokstavelig talt er født inn i to kulturer sammenlignet med jevnaldrende uten innvandringsbakgrunn. Hvorvidt disse kvinnene følger sine mødres fruktbarhetsmønstre eller om de i større grad blir likere den øvrige befolkningen er et aktuelt spørsmål i et integreringsperspektiv. Disse kvinnene er foreløpig for unge til at en kan gjøre opp status, men utviklingen så langt tyder på at de langt på vei ligner på sine jevnaldrende medsøstre uten innvandringsbakgrunn. En gruppe får barn i ung alder og følger et tradisjonelt familiedanningsmønster, mens de fleste venter med barnefødsle.

Mangfold er et viktig stikkord både når en skal beskrive fruktbarheten til kvinner generelt i Norge og når en skal beskrive fruktbarheten til ulike innvandrergrupper. Dette mangfoldet reiser nye utfordringer til familiepolitikken og likestillingspolitikken. I norsk likestillingspolitikk har utdanning og yrkesdeltakelse blitt sett på som de viktigste veiene til uavhengighet og frihet for kvinnene. Økt likestilling har blitt realitet og ideal for mange, men denne moderniseringen av kvinners liv gjelder ikke for alle grupper kvinner. Det er heller ikke sikkert at likestillingspolitikken og familiepolitikken intensjoner blir oppfattet som relevante i alle grupper. I den grad familiepolitikk har en effekt på kvinners fruktbarhet, vil det være

nødvendig å ta hensyn til effekten og behovene for ulike grupper.

Referanser

- Andersson, G. (1998): "Patterns in childbearing among foreign-born women in Sweden in the 1980s and the 1990s", Internal Memorandum, Stockholm University.
- Austveg, B. og V. Mathisen (1987): "Norsk helsevesen og kvinner fra tredje verden" i Mellom to kulturer, S. S. Lie (red.): *Kvinner levekår og livsløp*, Universitetsforlaget.
- Bjertnæs, M. K. (2000): *Innvandring og innvandrere*, Statistiske analyser 23, Statistisk sentralbyrå.
- Blau, F. D. (1992): "The Fertility of immigrant Women: Evidence from High-fertility Source Countries" i G. J. Borjas and R. B. Freeman (1992): *Immigrants and the work force – Economic Consequences for the United States and Source Areas*, The University of Chicago Press.
- Bredal, A. (1998): Arrangerte ekteskap og tvangs-ekteskap blant ungdom med innvandrerbakgrunn, Kompetansesenter for likestilling.
- Brunborg, H. (1988): *Kohort og periodefruktbarhet i Norge 1845-1985*, Rapporter 85/4, Statistisk sentralbyrå.
- Carlson, E. D. (1985): The impact of international migration upon the timing of marriage and child-bearing, *DEMOGRAPHY*, **22**, 1, 61-72.
- Coleman, D. A. (1994): Trends in fertility and inter-marriage among immigrant populations in Western Europe as measures of integration, *J.biosoc. Sci.* 26:107-136.
- Eurostat (1999): Recent demographic developments in Europe – 1999, Council of Europe Publishing.
- Ford, K. (1990): Duration of Residence in the United States and the Fertility of U.S. Immigrants, *International migration Review*, **xxiv**, 1, 34-68.
- Hoem B. og J. M. Hoem (1997): Fertility trends in Sweden up to 1996, Paper presented to an Expert Group Meeting on Below-Replacement Fertility, organized by the UN population Division in New York, 4-6 November 1997.
- Hollis, J. (1982): "New Commonwealth ethnic groups: Populations in Greater London" i *The Demography of Immigrants and Minority Groups in the United Kingdom*, Edited by D. A. Coleman, Academic Press, London.
- Kahn, J. R. (1988): Immigrant selectivity and fertility adaptation in United States, *Social Forces*, **67**, 1: 108-128.
- Kahn, J. R. (1994): Immigrant and native fertility during the 1980's: adaptation and expectations for the future, *International Migration Review*, Fall: **28**, 3, 501-519.
- Lappegård, T. (1998): Større ulikhet i barnetall, *Samfunnsspeilet* 1998, 5, Statistisk sentralbyrå, 42-48
- Lappegård, T. (1999a): *Regionale variasjoner i fruktbarheten i Norge*, Rapporter 99/7, Statistisk sentralbyrå.
- Lappegård, T. (1999b): Geografi og kjærlighet, *Samfunnsspeilet* 1999, 2, Statistisk sentralbyrå, 23-29.
- Lappegård, T. (1999c): Akademikere får også barn, bare senere, *Samfunnsspeilet* 1999, 5, Statistisk sentralbyrå, 7-14.
- Lappegård, T. (2000): New fertility trends in Norway, *Demographic Research*, **2/3**.
- Ng, E. og F. Nault (1997): Fertility among Recent Immigrant Women to Canada, 1991: An Examination of the Disruption Hypothesis, *International Migration*, **35**, 4, 562-580.
- Rosenlund, L. (1987): "Utenlandske oljehustruer – gift med mannen og med jobben hans" i Mellom to kulturer, S. S. Lie (red.): *Kvinner levekår og livsløp*, Universitetsforlaget.

Schoenmaeckers, R. C., E. Lodewijckx og S. Gadeyne (1999): Marriages and Fertility among Turkish and Moroccan Women in Belgium: Result from Census data, *International Migration Review*, **33**, 4: 901-928.

Statistisk sentralbyrå (2000a): Innvandrerbefolkningen 1. januar 1999, *Aktuelle befolkningstall 2/2000*.

Statistisk sentralbyrå (2000b): Barn og unge med innvandrerbakgrunn, *Barn og unge. Aktuell statistikk*.

St. meld. nr. 17 (1996-97): *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Tysse, T. I. og N. Keilman (1998): *Utvandring blant innvandrere 1975-1995*, Rapporter 98/15, Statistisk sentralbyrå.

van de Kaa, D. J. (1987): Europe's second demographic transition, *Population Bulletin* **42**, 1.

Vassenden, K. og L. Østby (1989): Barnetall og fruktbarhet blant innvandrere i Norge, *Samfunnsspeilet* 1989, 2, Statistisk sentralbyrå, 26-30.

Vassenden, K. (1997): *Innvandrere i Norge – Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.

Vogt, K. (1995): *Kommet for å bli. Islam i Vest-Europa*, Oslo: Cappelen.

Vedlegg A

Tabell A1. Fruktbarhetsmønster i opprinnelseslandet¹ til innvandrerkvinner bosatt i Norge²

Opprinnelsesland	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Antall kvinner bosatt i Norge
Norden					
Norge.....	1971-75	2,2	1995	1,9	
Danmark	1970	1,9	1994	1,8	7042
Finland	1970	1,8	1995	1,8	2828
Island	1970	2,8	1995	2,1	1393
Sverige	1970	1,9	1995	1,7	9299
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia					
Belgia	1970	2,3	1991	1,7	229
Frankrike	1970	2,5	1993	1,7	711
Hellas	1970	2,3	1995	1,4	83
Irland	1970	3,9	1995	1,9	188
Italia	1970	2,4	1993	1,3	270
Malta	1975	2,2	1995	1,8	16
Nederland	1970	2,6	1995	1,5	1292
Portugal	1970	2,8	1995	1,4	245
Spania	1970	2,8	1994	1,2	432
Storbritannia	1970	2,4	1995	1,7	3218
Sveits	1970	2,1	1995	1,5	330
Tyskland	1970	2,0	1994	1,3	3308
Østerrike	1970	2,3	1995	1,4	267
Øst-Europa					
Albania	1970	5,2	1990	3,0	52
Bulgaria	1970	2,2	1995	1,2	245
Estland	--		1995	1,3	150
Kroatia	1970	1,8	1994	1,5	216
Latvia	1970-71	2,0	1995	1,3	161
Jugoslavia	1970	2,3	1994	1,9	2588
Polen	1970	2,2	1995	1,6	3242
Romania	1970	2,9	1995	1,3	462
Litauen	1970	2,4	1995	1,5	135
Russland	1970	2,0	1994	1,4	1450
Slovenia	1970	2,1	1995	1,3	25
Ukraina	1970	2,1	1995	1,4	146
Ungarn	1970	2,0	1995	1,6	554
Bosnia-Hercegovina	1970	2,7	1990	1,7	4072
Makedonia	1970	3,0	1992	2,2	196
Slovakia	1970	2,4	1995	1,5	59
Tsjekkia	1970	1,9	1994	1,4	341
Nord-Amerika og Oseania					
Canada	1970	2,3	1993	1,7	420
USA	1970	2,5	1994	2,1	2500
Australia	1970	3,2	1995	2,0	203
New Zealand	1970	3,2	1995	2,0	107
Nord-Afrika					
Algerie	1977	7,4	1987-92	4,4	157
Egypt	1971-76	6,0	1992-95	3,6	70
Marokko	1974-75	6,9	1994-95	3,3	1269
Tunisia	1971	6,0	1994	2,9	70

Tabell A1 (forts). Fruktbarhetsmønster i opprinnelseslandet¹ til innvandrerkvinner bosatt i Norge²

Opprinnelsesland	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Antall kvinner bosatt i Norge
Øst-Afrika					
Eritrea	--		1992-95	6,1	211
Etiopia	--		1990	7,7	659
Kenya	1972-77	8,3	1990-93	5,4	235
Rwanda	1977-78	8,7	1989-92	6,6	44
Somalia	1980-85	7,0	1990-95	7,0	1650
Sudan	1972-73	7,1	1990-93	4,6	50
Tanzania	1972	7,1	1989-92	6,2	129
Uganda	1969	7,1	1992-95	6,9	146
Sør- og Vest-Afrika					
Elfenbeinskysten	1975-80	7,4	1990-94	5,7	22
Gambia	1973	6,4	1985-87	6,2	217
Ghana	1970	6,9	1988-93	5,5	355
Kamerun	1973-78	6,4	1988-91	5,8	16
Kapp Verde	--		1990	3,9	86
Kongo	1973-74	7,0	1984	5,9	61
Madagaskar	1974-75	6,4	1989-92	6,1	38
Mauritius	1972	3,4	1994	2,3	71
Namibia	1977-82	6,0	1989-92	5,4	18
Nigeria	1977-82	6,3	1988-90	6,0	100
Zimbabwe	1968-69	6,7	1991-94	4,3	36
Senegal	1973-78	7,1	1989-92	6,0	16
Sierra Leone	1973	6,5	1984	6,3	43
Sør-Afrika	1970	5,1	1982-89	4,6	167
Togo	1970	6,6	1983-88	6,6	12
Zambia	1969	7,4	1989-92	6,5	50
Øst-Asia					
Hongkong	1970	3,3	1994	1,2	247
Japan	1970	2,1	1994	1,5	358
Kina	1970	5,8	1994	1,9	1225
Sør-Korea	1970-74	4,7	1994	1,7	219
Sørøst-Asia					
Filippinene	1969-73	6,0	1990-93	4,1	3366
Indonesia	1971-75	5,2	1991-94	2,9	144
Kambodsja	--		1995-96	5,2	78
Laos	--		1990-94	6,4	23
Malaysia	1969-74	4,7	1990	3,3	118
Singapore	1972	3,1	1995	1,8	119
Thailand	1970-74	5,1	1991	2,2	2124
Vietnam	1969-74	6,1	1993	3,2	4747
Sør-Asia					
Afghanistan	1980-85	6,9	1990-95	6,9	162
Bangladesh	1971-75	6,3	1991-93	3,4	122
Sri Lanka	1970-75	3,8	1988-93	2,3	2642
India	1967-71	5,7	1989-93	3,4	1918
Iran	1973-77	6,4	1993	5,2	2697
Nepal	1971-76	6,0	1993-96	4,6	26
Pakistan	1970-75	6,3	1986-91	5,9	6414

Tabell A1 (forts.). Fruktbarhetsmønster i opprinnelseslandet¹ til innvandrerkvinner bosatt i Norge²

Opprinnelsesland	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Periode	Samlet fruktbarhetstall	Antall kvinner bosatt i Norge
Vest-Asia					
Tyrkia	1970-72	5,8	1995	2,6	2882
Aserbajdsjan	1970	4,7	1991	2,9	17
Irak	1972	7,2	1988-89	5,2	1134
Israel	1974	3,7	1994	2,9	156
Jordan	1971-76	7,6	1987-90	5,6	35
Kasakhstan	1969-70	3,3	1992-95	2,5	24
Kuwait	1969-71	7,3	1994	3,3	26
Kypros	1970	2,5	1995	2,1	17
Libanon	1980-85	3,8	1990-95	3,1	347
Syria	1973-78	7,5	1988-93	4,7	175
Sør- og Mellom-Amerika					
Costa Rica	1971-76	3,8	1988-92	3,2	25
Cuba	1970	3,7	1992	1,5	69
Den dominikanske republikk	1970	6,8	1988-91	3,3	124
Guatemala	1973	6,4	1991-95	5,1	30
Honduras	1971-72	7,5	1988-91	5,1	21
Jamaica	1971-76	5,0	1986-88	2,9	34
Mexico	1971-76	6,2	1990	3,9	145
Nicaragua	1971	6,8	1987-92	4,6	33
El Salvador	1971	6,2	1988-93	3,8	39
Argentina	1970	3,2	1993	2,7	137
Bolivia	1970-75	6,5	1991-94	4,8	36
Brasil	1970	5,8	1992-96	2,6	436
Guyana	1970	4,2	1985-86	2,6	40
Chile	1970	3,3	1994	2,3	2058
Colombia	1971-76	4,7	1990-94	3,0	201
Ecuador	1974	5,5	1990	3,3	61
Paraguay	1974-79	5,0	1987-90	4,7	16
Peru	1973-78	5,6	1989-92	3,5	158
Uruguay	1975	3,0	1985	2,5	74
Venezuela	1971	5,3	1990	3,6	66

¹SFT i de ulike landene er hentet fra ulike kilder, som folketellingslister, registre og nasjonale utvalgsundersøkelser. ²Kvinner bosatt i Norge 1. januar 1999.
Kilde: United Nations Population Division and World Health Organization.

Vedlegg B

Samspillseffekter mellom botid og opprinnelsesland blant kvinner fra ikke-vestlige land

For å studere hvorvidt fruktbarheten endrer seg forskjellig for kvinner fra ulike land har vi med utgangspunkt i modell 2 (se side 36) laget to modeller som inkluderer samspillseffekter mellom botid og noen enkeltnasjoner. Når enkeltnasjoner er tatt inn i modellene har vi tatt ut faktorer knyttet til opprinnelsesland, som islam og SFT i opprinnelseslandet. Vi har gjort separate analyser av kvinner hvor SFT er over 3,0 og hvor det er lavere.

Modellene som er brukt kan uttrykkes som

$$(4) \quad Y = b_t T + b_t T^2 + b_a A + b_f F + b_m M + b_b B + b_g G + b_{ty} TY + b_{ma} MA + b_{so} SO + b_{sr} SR + b_{ir} IR + b_{pa} PA + b_{sty} STY + b_{sma} SMA + b_{sso} SSO + b_{ssr} SSR + b_{sir} SIR + b_{spa} SPA + e$$

hvor Y er antall barn, T er botid i Norge, T^2 er botid kvadrert, A er alder, F er foreldrepares sammenheng, M er alder ved første fødsel, B er barn født før innvandring, G er innvandringsgrunn, TY er Tyrkia, MA er Marokko, SO er Somalia, SR er Sri Lanka, IR er Irak, PA er Pakistan, STY er samspillseffekten mellom botid og Tyrkia, SMA er samspillseffekten mellom botid og Marokko, SSO er samspillseffekten mellom botid og Somalia, SSR er samspillseffekten mellom botid og Sri Lanka, SIR er samspillseffekten mellom botid og Irak, SPA er samspillseffekten mellom botid og Pakistan, b_t , b_a , b_f , b_m , b_b , b_g , b_{ty} , b_{ma} , b_{so} , b_{sr} , b_{ir} , b_{pa} er parametre som skal estimeres og e er stokastisk restledd.

og

$$(5) \quad Y = b_t T + b_t T^2 + b_a A + b_f F + b_m M + b_b B + b_g G + b_{fi} FI + b_{in} IN + b_{ir} IR + b_{ki} KI + b_{th} TH + b_{vi} VI + b_{bo} BO + b_{ju} JU + b_{sfi} SFI + b_{sin} SIN + b_{sir} SIR + b_{ski} SKI + b_{sth} STH + b_{svi} SVI + b_{sbo} SBO + b_{sju} SJU + e$$

hvor Y er antall barn, T er botid i Norge, T^2 er botid kvadrert, A er alder, F er foreldrepares sammenheng, M er alder ved første fødsel, B er barn født før innvandring, G er innvandringsgrunn, FI er Filippinene, IN er India, IR er Irak, KI er Kina, TH er Thailand, VI er Vietnam, BO er Bosnia-Hercegovina, JU er Jugoslavia, SFI er samspillseffekten mellom botid og Filippinene, SIN er samspillseffekten mellom botid og India, SIR er samspillseffekten mellom botid og Irak,

SKI er samspillseffekten mellom botid og Kina, STH er samspillseffekten mellom botid og Thailand, SVI er samspillseffekten mellom botid og Vietnam, SBO er samspillseffekten mellom botid og Bosnia-Hercegovina, SJU er samspillseffekten mellom botid og Jugoslavia. b_t , b_a , b_f , b_m , b_b , b_g , b_{fi} , b_{in} , b_{ir} , b_{ki} , b_{th} , b_{vi} , b_{bo} , b_{ju} er parametre som skal estimeres og e er stokastisk restledd.

Resultatene av de to analysene blir presentert i tabellene B1 og B2.

Tabell B1. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land (modell 4)

		Parameter-estimat	SE
Konstantledd		6,808**	0,107
Botid		-0,071**	0,009
Botid kvadrert		0,001	0,0004
Alder	35-39 år (ref.)		
	40-44 år	0,526**	0,027
Foreldresammensetning	Norsk far	-0,087	0,038
	Samme landbakgrunn som mor (ref.)		
Innvandringsgrunn	Flyktning	0,256**	0,034
	Ikke-flyktning (ref.)		
Alder mor første gang		-0,150**	0,003
Barn før innvandring	Ja	-0,993**	0,039
	Nei (ref.)		
Landbakgrunn	Tyrkia	0,602**	0,120
	Marokko	0,504*	0,171
	Somalia	1,765**	0,176
	Sri Lanka	0,111	0,106
	Irak	1,860**	0,149
	Pakistan	1,201**	0,102
Samspillseffekter	Botid*Tyrkia	-0,020	0,009
	Botid*Marokko	0,041*	0,012
	Botid*Somalia	-0,043	0,025
	Botid*Sri Lanka	-0,0003	0,011
	Botid*Irak	-0,147**	0,025
	Botid*Pakistan	-0,004	0,007
	r^2	0,46	

** signifikant på 0,001 nivå.

* signifikant på 0,05 nivå.

Kilde: Befolkningsstatistikksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell B2. Forventet barnetall blant kvinner fra ikke-vestlige land (modell 5)

		Parameter- estimat	SE
Konstantledd		7,489**	0,092
Botid		-0,069**	0,008
Botid kvadrert		0,001 [*]	0,0003
Alder	35-39 år (ref.)		
	40-44 år	0,463**	0,024
Foreldresammensetning	Norsk far Samme landbak- grunn som mor (ref.)	-0,550**	0,034
Innvandringsgrunn	Flyktning Ikke-flyktning (ref.)	-0,061	0,034
Alder mor første gang		-0,155**	0,003
Barn før innvandring	Ja	-1,016**	0,034
Landbakgrunn	Filippinene	-0,081	0,112
	India	-0,050	0,148
	Iran	0,278	0,118
	Kina	-1,040**	0,136
	Thailand	-0,410 [*]	0,149
	Vietnam	-0,008	0,100
	Bosnia-Hercegovina	-0,740**	0,112
	Jugoslavia	0,838**	0,091
Samspillseffekter	Botid*Filippinene	-0,010	0,010
	Botid*India	-0,034 [*]	0,010
	Botid*Iran	-0,095**	0,014
	Botid*Kina	0,033	0,016
	Botid*Thailand	0,012	0,013
	Botid*Vietnam	-0,001	0,008
	Botid*Bosnia- Hercegovina	0,020	0,029
	Botid*Jugoslavia	-0,090**	0,009
r ²		0,40	..

** signifikant på 0,001-nivå.

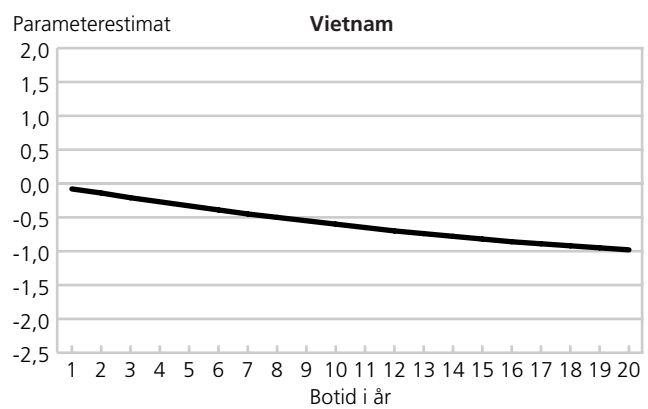
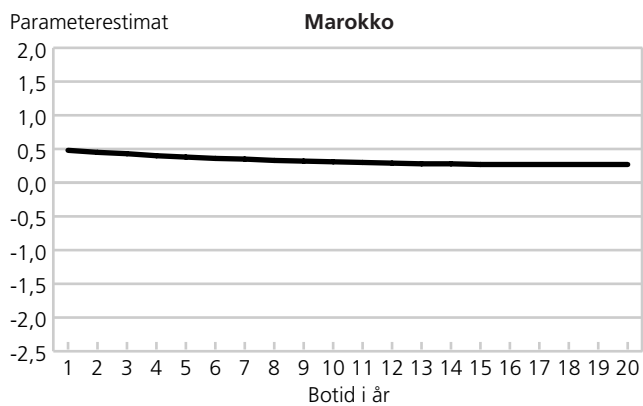
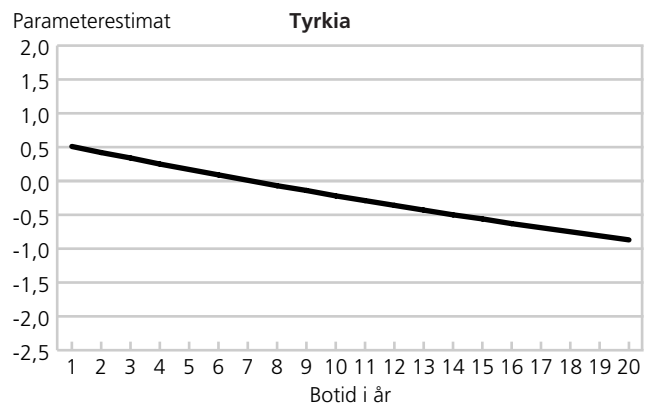
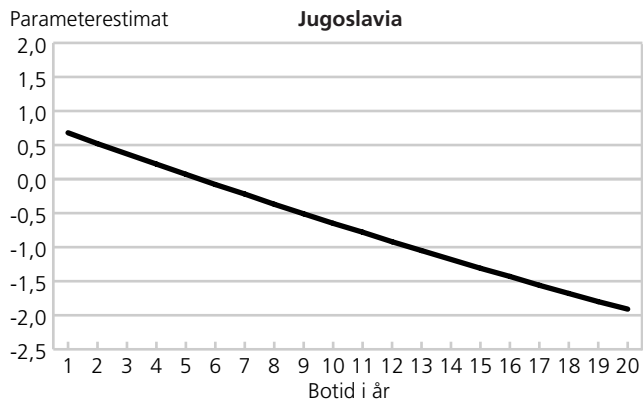
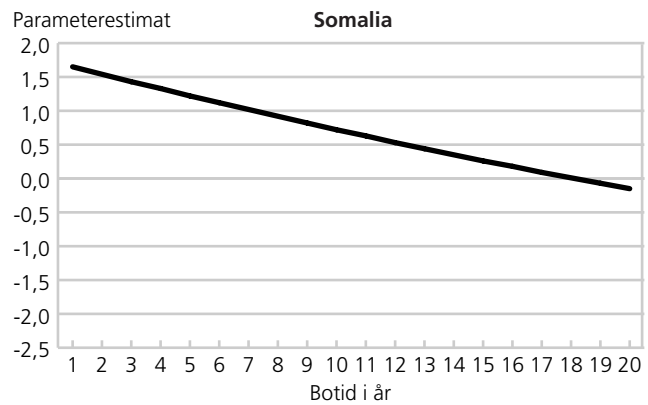
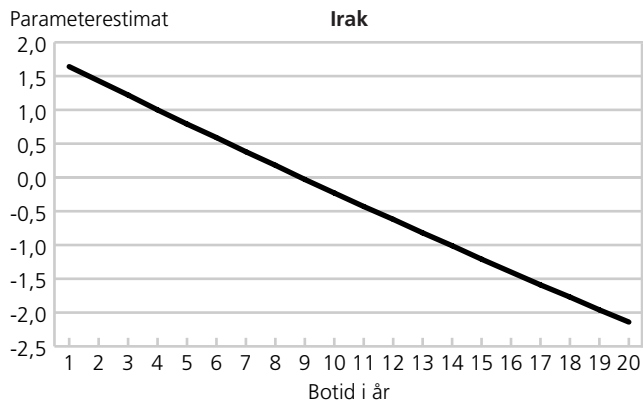
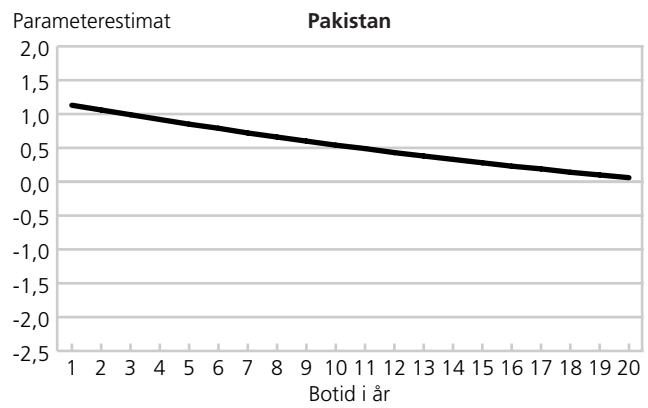
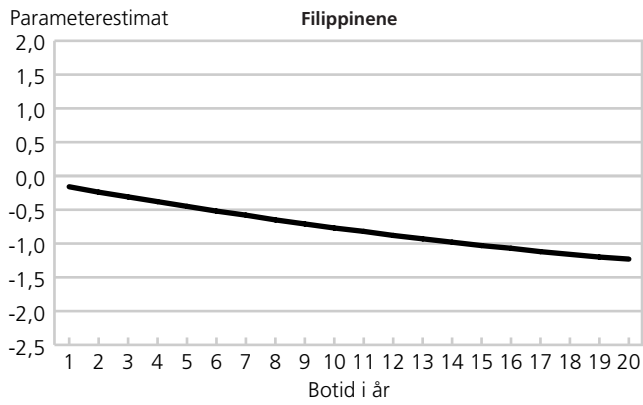
^{*} signifikant på 0,05-nivå.

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Resultatene i de to tabellene viser at det er ulike samspillseffekter mellom botid og opprinnelsesland på forventet barnetall. Hvilke utslag dette får for de kumulerte parameterestimaterne for forventet barnetall etter summen av opprinnelsesland, botid og kvadrert botid for noen innvandringsgrupper blir presentert i figur B1.

I figuren ser vi at forventet barnetall til kvinner med ulike opprinnelsesland går ned etter som botid i Norge øker, men at det går ned i ulikt tempo. Selv om kvinner fra noen nasjoner tilpasser seg det norske fruktbarhetsmønsteret langsommere enn andre kvinner, skjer det en tilnærming i alle innvandringsgrupper mot den fruktbarheten som er vanlig i den øvrige befolkningen.

Figur B1. Parameterestimater for forventet barnetall, etter botid og enkeltnasjoner



Kilde: Befolningsstatistiksystemet, Statistisk sentralbyrå.

Tidligere utgitt på emneområdet

Previously issued on the subject

Norges offisielle statistikk (NOS)

C 551: Befolkningsstatistikk 1997

Aktuelle befolkningstall

2/2000: Innvandrerbefolkningen 1. januar 1999

7/2000: Fødte 1999

Barn og Unge. Aktuell statistikk

Mars 2000: Barn og unge med innvandrerbakgrunn

Rapporter (RAPP)

99/27: Regionale variasjoner i fruktbarheten

Statistiske analyser (SA)

20: Innvandrere i Norge – Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?

23: Innvandring og innvandrere

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter

Recent publications in the series Reports

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

- 2000/3 A. Langørgen: En analyse av kommunenes hjelp til mottakere av hjemmetjenester. 2000. 32s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4774-8
- 2000/4 L.A. Lunde, S.L. Røgeberg og L. Sandberg: Price Indices for Capital Goods. Part 1: A descriptive study. 2000. 93s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4776-4
- 2000/5 I. Hauge, C. Hendriks, Ø. Hokstad og A.G. Hustoft: Standard for begreper og kjennermerker knyttet til familie- og husholdningsstatistikken. 2000. 34s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4783-7
- 2000/6 B.E. Naug: Importandelene for industri-varer: En økonometrisk analyse på norske data. 2000. 40s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4786-1
- 2000/7 Å. Cappelen og R. Choudhury: The Future of the Saudi Arabian Economy: Possible Effects on the World Oil Market. 2000. 38s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4781-0
- 2000/8 O. Rønningen: Bygg- og anleggsavfall: Avfall fra nybygging, rehabilitering og riving. Resultater og metoder. 2000. 36s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4791-8
- 2000/9 H. Hungnes: Beregning av årsrelasjoner på grunnlag av økonometriske kvartalsrelasjoner. 2000. 40s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4799-3
- 2000/10 T. Hægeland og J. Møen: Betydningen av høyere utdanning og akademisk forskning for økonomisk vekst: En oversikt over teori og empiri. 2000. 38s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4802-7
- 2000/11 E. Rønning: Holdninger til og kunnskap om norsk utviklingshjelp 1999. 2000. 49s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4804-3
- 2000/12 B.K. Frøyen og Ø. Skullerud: Avfallsregnskap for Norge: Metoder og resultater for treavfall. 2000. 30s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-37-4807-8
- 2000/13 K. Rypdal og L.-C. Zhang: Uncertainties in the Norwegian greenhouse Gas Emission Inventory. 2000. 44s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4808-6
- 2000/14 A. Benedictow: Inntektsforholdene i landbruket: 1992-1997. 2000. 24s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-37-4809-4
- 2000/15 Ø. Skullerud og S.E. Stave: Avfallsregnskap for Norge: Metoder og resultater for plast. 2000. 51s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4810-8
- 2000/16 G. Beleme, F. Gjertsen og J.-K. Borgan: Health Indicators and Health Information System in Botswana. 2000. 34s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4810-8
- 2000/17 J.L. Hass, R.O. Solberg og T.W. Bersvendsen: Industriens investeringer og utgifter tilknyttet miljøvern - pilotundersøkelse 1997. 2000. 40s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4813-2
- 2000/18 F. Gundersen, U. Haslund, A.E. Hustad og R.J. Stene: Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn. 2000. 68s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4816-7
- 2000/19 T. Smith: Utvikling av arealstatistikk for tettstedsnære områder - muligheter og begrensninger. 2000. 61s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4822-1
- 2000/20 A.S. Bye, K. Mork, T. Sandmo, B. Tornsjø: Resultatkontroll jordbruk 2000: Jordbruk og miljø, med vekt på gjennomføring av tiltak mot forureining. 2000. 82s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4824-8
- 2000/21 M. Torsvik: Etterspørsel og utgifter til pleie og omsorg. 2000. 25s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4827-2
- 2000/22 M. Bråthen og T. Pedersen: Evaluering av ordinære arbeidsmarkedstiltak - Deltakere i 1999. 2000. 36s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4833-7
- 2000/24 G.M. Pilskog og E. Sverrbo: Bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi i næringslivet 1999: Undertittel. 2000. 50s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4838-8